

Antonio SANDU

**Metode de cercetare în
știința comunicării
- suport de curs –**

Iași

Țitular curs: *Lect. dr. Antonio Sandu*

Țitular seminar: *Lect. dr. Antonio Sandu*

Portofoliu realizat de Lect. dr. Antonio Sandu

Avizat de Departamentul de Științe Sociale și Umaniste

Facultatea de Drept, Universitatea Mihail Kogălniceanu, Iași

Publicat cu sprijinul Editurii Lumen

www.editalumen.ro www.librariavirtuala.com

Antonio SANDU

**Metode de cercetare în
știința comunicării
- suport de curs –**

Iași

IUS A IUSTITIA

rectorat@umk.ro

Universitatea "Mihail Kogălniceanu" IAȘI

Str. Bălușescu, Nr. 2 700309 - IAȘI ROMÂNIA
Tel.:0040-232-212.416; Fax: 0040-232-279.821; E-mail:

FIȘA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Metode de cercetare în știința comunicării				Codul disciplinei
Anul de studiu	I	Semestrul*	II	Tipul de evaluare finală (E / V / C)	E
Categorია formativă a disciplinei DF -fundamentală, DG -generală, DS -de specialitate, DE -economică/managerială, DU -umanistă					DS
Regimul disciplinei { Ob -obligatorie, Op -opțională, F - facultativă}				Ob	Numărul de credite
Total ore din planul de învățământ	56	Total ore studiu individual	58	Total ore pe semestru	114
Titularul disciplinei	Lect. dr. Antonio Sandu				

* *Daca disciplina are mai multe semestre de studiu, se completează câte o fișă pentru fiecare semestru*

Facultatea	Drept
Catedra	
Domeniul fundamental de știință, artă, cultură	
Domeniul pentru studii universitare de licență	Comunicare și relații publice
Direcția de studii	-----

Numărul total de ore (pe semestru) din planul de învățământ <i>(Ex: 28 la C dacă disciplina are curs de 14 săptămâni x 2_h_curs pe săptămână)</i>				
Total	C**	S	L	P
56	28	28		

-curs, S-seminar, L-activități de laborator, P-proiect sau lucrări practice

Discipline Anterioare	Obligatorii (condiționate)	
	Recomandate	

Estimați timpul total (ore pe semestru) al activităților de studiu individual pretinse studentului (completați cu zero activitățile care nu sunt cerute)				
1. Descifrarea și studiul notițelor de curs.	4		8. Pregătire prezentări orale.	4
2. Studiu după manual, suport de curs.	6		9. Pregătire examinare finală.	10
3. Studiul bibliografiei minimale indicate.	6		10. Consultații.	2
4. Documentare suplimentară în bibliotecă	4		11. Documentare pe teren.	0
5. Activitate specifică de pregătire SEMINAR și/sau LABORATOR.	0		12. Documentare pe INTERNET	2
6. Realizare teme, referate, eseuri, traduceri etc.	16		13. Alte activități ...	0
7. Pregătire lucrări de control.	4		14. Alte activități ...	0
TOTAL ore studiu individual (pe semestru) =			58	

Competențe generale (competențele generale sunt menționate în fișa domeniului de licență și fișa specializării)	
Competențe instrumentale Capacitate de analiză și sinteză. Capacitate de a realiza o cercetare în mod independent. Capacitate de a decide independent fără imixțiuni și influențe. Capacitatea de a soluționa probleme. Capacitatea de a lua decizii. Capacitatea de a susține public rezultatele propriei cercetări. Competențe interpersonale Capacitatea de evaluare și autoevaluare. Capacitatea de a lucra în echipă. Abilități interpersonale. Abilitatea de a lucra într-o echipă interdisciplinară. Capacitatea de a avea un comportament etic și de respectare a regulilor deontologiei profesionale. Competențe sistemice Abilități de cercetare în domeniul social, cu particularizare în domeniul comunicării și relațiilor publice. Capacitatea de adaptare la noi situații. Creativitate. Abilitatea de a lucra independent și de a lua decizii. Capacitatea de a concepe proiecte și de a le derula. Preocupare pentru obținerea calității.	
Competențe specifice Disciplinei	1. Cunoaștere și înțelegere (<i>cunoașterea și utilizarea adecvată a noțiunilor specifice disciplinei</i>) Cunoașterea conceptelor fundamentale specifice domeniului. Înțelegerea proceselor și mecanismelor proprii cercetării sociale. Cunoașterea principalelor aspecte și teme studiate în cadrul disciplinei. Metode de cercetare în științele comunicării. Cunoașterea principalelor surse specifice de informare și documentare în scopul studierii fenomenelor comunicaționale. Înțelegerea celor mai importante și frecvent utilizate concepte în studiul științelor comunicării și a relațiilor publice.

	2. Explicare și interpretare (<i>explicarea și interpretarea unor idei, proiecte, procese, precum și a conținuturilor teoretice și practice ale disciplinei</i>) Explicarea fenomenelor din domeniul științelor comunicării prin intermediul unei metodologii adecvate. Interpretarea evoluției fenomenului de comunicare de masă. Explicarea conceptelor fundamentale ale studiului științelor comunicării. Interpretarea de texte aparținând unor autori ai domeniului, relative la aspecte general-teoretice și metodologice ale studiului științelor comunicării. Redactarea rapoartelor de cercetare în științele comunicării. 3. Instrumental – aplicative (<i>proiectarea, conducerea și evaluarea activităților practice specifice; utilizarea unor metode, tehnici și instrumente de investigație și de aplicare</i>) Elaborarea studiilor de caz. Elaborarea metodologiei necesare desfășurării unei cercetări în domeniul științelor comunicării. Elaborarea instrumentelor necesare desfășurării unei cercetări în domeniul științelor comunicării. Aplicarea instrumentelor necesare desfășurării unei cercetări în domeniul științelor comunicării. Redactarea rapoartelor de cercetare. 4. Atitudinale (<i>manifestarea unei atitudini pozitive și responsabile față de domeniul științific / cultivarea unui mediu științific centrat pe valori și relații democratice / promovarea unui sistem de valori culturale, morale și civice / valorificarea optimă și creativă a propriului potențial în activitățile științifice / implicarea în dezvoltarea instituțională și în promovarea inovațiilor științifice / angajarea în relații de parteneriat cu alte persoane - instituții cu responsabilități similare / participarea la propria dezvoltare profesională</i>)

înțelegerea importanței mecanismelor și proceselor specifice globalizării.

Conținut cursuri	Epistemologii pozitivist vs epistemologii constructiviste. Cercetare calitativă vs cercetare cantitativă în științele comunicării. Stabilirea temei de cercetare. Cadrul teoretic și conceptual al cercetării. Ipoteze și întrebări de cercetare. Cercetarea cantitativă în științele comunicării. - Eșantioane. Tipuri de eșantioane. Validitate - Experimentul în domeniul științelor comunicării. Sondașul de opinie. Ancheta prin chestionar. - Proiectarea chestionarelor. - Măsurarea audiențelor. Cercetarea calitativă în științele comunicării. Interviul. Focus grupul. Monitorizare de presă. Mixarea metodelor. Interpretarea datelor calitative.
Conținut seminarii	Proiectarea cercetării. Stabilirea temei. Stabilirea întrebărilor de cercetare-ipotezelor. Construcția instrumentelor de cercetare. Ghidul de interviu, ghidul de focus grup, ghidul de monitorizare a presei. Ghidul de chestionar. Aplicarea practică a interviului. Specificul interviului în științele comunicării. Aplicarea practică chestionarului. Specificul chestionarului în științele comunicării. Monitorizarea de presă. Focus Grupul. Modele și tehnici de interpretare a datelor. Redactarea raportului de cercetare

Bibliografia	Berger, Peter L. (1999). <i>Construirea socială a realității</i>. București: Editura Univers. Chelcea, Septimiu. (2000). <i>Cum să redactăm în domeniul științelor socioumane</i>. București: Editura SNSPA Chelcea, Septimiu. (2001). <i>Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative</i>. București: Editura Economică. Chelcea, Septimiu, Mărginean, Ioan și Cauc, Ion. (1998). <i>Cercetarea sociologică. Metode și tehnici</i>. Deva: Editura Destin Denzin, Norman K. și Linkoln, Yvonna S. (eds.). (1994). <i>Handbook of Qualitative Research</i>. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. Iluș, Petru. (1997). <i>Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte și metode</i>. Iași: Editura Polirom. Miftode, Vasile, (2004), <i>Metodologia cercetării sociologice</i>, Lumen, Iași, 2004 Sandu, A, <i>Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate</i>, Editura Lumen, 2009. Sandu, A, <i>Orientări metodologice privind dezvoltarea culturală a comunităților etnice</i>, Editura Lumen, 2009. Sandu, A, <i>Tehnici în asistența socială</i>, Editura Lumen, 2009. Sandu A., <i>Introducere în filosofie</i>, Editura Lumen, 2011 Sandu A., <i>Filosofie socială</i>, Editura Lumen, 2011

La stabilirea notei finale se iau în considerare	Ponderea în notare, exprimată în % {Total=100%}
- răspunsurile la examen / colocviu (evaluarea finală)	40%
- răspunsurile finale la lucrările practice de laborator	
- testarea periodică prin lucrări de control	
- testarea continuă pe parcursul semestrului	20%
- activitățile gen teme / referate / eseuri / traduceri / proiecte etc.	40%
- alte activități (previzate)	---

Descrieți modalitatea practică de evaluare finală, E/V. {*de exemplu: lucrare scrisă (descriptivă și/sau test grilă și/sau probleme etc.), examinare orală cu bilete, colocviu individual ori în grup, proiect etc.*}.

Examen scris și oral

Cerințe minime pentru nota 5 (sau cum se acordă nota 5)	Cerințe pentru nota 10 (sau cum se acordă nota 10)
Cunoașterea ideilor principale. Lipsa erorilor grave. Activitate minimă în timpul semestrului.	Răspuns corect la toate subiectele. Dovada studierii bibliografiei indicate. Îndeplinirea tuturor activităților de seminar.

Data completării: 30. 09. 2011

Semnătura titularului: Lect. dr. Antonio Sandu

Programa analitică

Denumirea disciplinei	Metode de cercetare în știința comunicării				Codul disciplinei
Anul de studiu	I	Semestrul*	II	Tipul de evaluare finală (E / V / C)	E
Categoria formativă a disciplinei DF -fundamentală, DG -generală, DS -de specialitate, DE -economică/managerială, DU -umanistă					DS
Regimul disciplinei { Ob -obligatorie, Op -opțională, F - facultativă}				O b	Numărul de credite
Total ore din planul de învățământ	5 6	Total ore studiu individual	5 8	Total ore pe semestru	114
Titularul disciplinei	Lect. dr. Antonio Sandu				

* Dacă disciplina are mai multe semestre de studiu, se completează câte o fișă pentru fiecare semestru

Facultatea	Drept
Catedra	
Domeniul fundamental de știință, artă, cultură.	
Domeniul pentru studii universitare de licență.	Comunicare și relații publice
Direcția de studii.	-----

Numărul total de ore (pe semestru) din planul de învățământ <i>(Ex: 28 la C dacă disciplina are curs de 14_săptămâni x 2_b_curs pe săptămână)</i>				
Total	C **	S	L	P
56	28	2 8		

inar, L-activități de laborator, P-proiect sau lucrări practice

Discipline anterioare	Obligatorii (condiționate)	
	Recomandate	

Estimați timpul total (ore pe semestru) al activităților de studiu individual pretinse studentului <i>(completați cu zero activitățile care nu sunt cerute)</i>				
1. Descifrarea și studiul notițelor de curs	4		8. Pregătire prezentări orale	4
2. Studiu după manual, suport de curs.	6		9. Pregătire examinare finală.	10
3. Studiul bibliografiei minimale indicate.	6		10. Consultații.	2
4. Documentare suplimentară în bibliotecă.	4		11. Documentare pe teren.	0
5. Activitate specifică de pregătire SEMINAR și/sau LABORATOR.	0		12. Documentare pe INTERNET.	2
6. Realizare teme, referate, eseuri, traduceri etc.	1 6		13. Alte activități ...	0
7. Pregătire lucrări de control.	4		14. Alte activități ...	0
TOTAL ore studiu individual (pe semestru) =			58	

Descriere

Cursul are ca obiectiv familiarizarea studenților cu specificul disciplinei Metodologia Cercetării în Științele Comunicării, specificul cunoașterii științifice. Relațiile publice și științele comunicării sunt un domeniu particular al științelor sociale. Vor fi abordate tematici precum: epistemologii pozitivist vs epistemologii constructiviste, cercetare calitativă vs cercetare cantitativă în științele comunicării, stabilirea temei de cercetare, cadrul teoretic și conceptual a cercetării, ipoteze și întrebări de cercetare, cercetarea cantitativă în științele comunicării, eșantioane, tipuri de eșantioane, validitate, experimentul în domeniul științelor comunicării, sondajul de opinie, ancheta prin chestionar, măsurarea audiențelor, proiectarea chestionarelor, cercetarea calitativă în științele comunicării, interviul, focus grupul, monitorizare de presă, mixarea metodelor, interpretarea datelor calitative.

Obiectivul cursului

Obiectivul cursului îl constituie familiarizarea studenților cu principalele paradigme științifice ale domeniului, și cu terminologia particulară a domeniului. Cursanții vor avea capacitatea de a opera cu principalele concepte de specialitate, și să elaboreze lucrări originale pornind de la aplicarea practică a teoriei și metodologiei specifice domeniului.

Derularea cursului

Cursul este disciplină obligatorie, desfășurată în concordanță cu orarul Facultății.

Disciplina cuprinde 28 ore de curs și 28 de ore seminar. Atât cursul cât și seminarul vor fi abordate în manieră interactivă, folosindu-se metodologia învățării prin descoperire, cu expunerea didactică, și cu învățarea prin cooperare, stabilindu-se un parteneriat educațional între titularul de disciplină și studenți. Temele de cercetare sunt stabilite de comun acord la începutul semestrului.

Materialul didactic

1. Computer
2. Videoproiector
3. Suport de curs
4. Acces la bibliografie

Examenul

Examinarea finală se desfășoară în trei etape distincte, obținerea a 40% din punctajul la fiecare dintre cele trei etape fiind obligatorie pentru promovarea examenului. Prima etapă constă în evaluarea activității de seminar, activitate cotate cu 20%. Studenții care nu au punctaj suficient la seminar pentru promovare, pot propune un eseu suplimentar pentru îndeplinirea punctajului. Cea de a doua etapă, constând în prezentarea unui eseu original în domeniul disciplinei (corelat cu elementele de conținut a cursului) cotate cu 50% din notă. Pentru punctajul maxim eseu trebuie să aibă caracter științific, să utilizeze aparat bibliografic și să denote

originalitate. Plagiatul atrage excluderea din examen. Materialele selectate se pot prezenta în cadrul Sesiunii științifice a studenților UMK.

Cea de a treia etapă cotate cu 40% din valoarea notei constă într-o prezentare a eselui în fața titularului de disciplină, a unui cadru didactic asistent și colegilor, urmat de întrebări și discuții. Se va evalua gradul de aprofundare a tematicii prezentate în eseu, capacitatea de argumentare și de sinteză.

Bibliografia

Berger, Peter L. (1999), *Construirea socială a realității*. București: Editura Univers.

Chelcea, Septimiu. (2000), *Cum să redactăm în domeniul științelor socioumane*. București: Editura SNSPA

Chelcea, Septimiu. (2001), *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică.

Chelcea, Septimiu, Mărginean, Ioan și Cauc, Ion. (1998), *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*. Deva: Editura Destin

Denzin, Norman K. și Linkoln, Yvonna S. (eds.). (1994), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Iluț, Petru. (1997), *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte și metode*. Iași: Editura Polirom.

Miftode, Vasile, (2004), *Metodologia cercetării sociologice*, Lumen, Iași, 2004

Sandu, A, *Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate*, Editura Lumen, 2009.

Sandu, A, *Orientări metodologice privind dezvoltarea culturală a comunităților etnice*, Editura Lumen, 2009.

Sandu, A, *Tehnici în asistența socială*, Editura Lumen, 2009.

Sandu A., *Introducere în filosofie*, Editura Lumen, 2011.

Sandu A., *Filosofie socială*, Editura Lumen, 2011.

Conținutul orelor de curs

1. Epistemologii pozitivistă vs epistemologii constructivistă. (1h)
2. Cercetare calitativă vs cercetare cantitativă în științele comunicării. (1h)
3. Stabilirea temei de cercetare. (1h)
4. Cadrul teoretic și conceptual al cercetării. (1h)
5. Ipoteze și întrebări de cercetare. (2h)
6. Cercetarea cantitativă în științele comunicării. (2h)
7. Eșantioane. Tipuri de eșantioane. Validitate. (2h)
8. Experimentul în domeniul științelor comunicării. (1h)
9. Sondajul de opinie. Ancheta prin chestionar. (2h)
10. Proiectarea chestionarelor. (1h)
11. Măsurarea audiențelor. (2h)
12. Cercetarea calitativă în științele comunicării. (2h)
13. Interviu. (2h)
14. Focus grupul. (2h)
15. Monitorizare de presă. (2h)
16. Mixarea metodelor. (2h)
17. Interpretarea datelor calitative. (2h)

Conținutul orelor de seminar

1. Proiectarea cercetării. Stabilirea temei. (2h)
2. Stabilirea întrebărilor de cercetare-a ipotezelor. (4h)
3. Construcția instrumentelor de cercetare. Ghidul de interviu, ghidul de focus grup, ghidul de monitorizare a presei. (4h)
4. Ghid de chestionar. (2h)
5. Aplicarea practică a interviului. Specificul interviului în științele comunicării. (2h)
6. Aplicarea practică chestionarului. Specificul chestionarului în științele comunicării. (2h)
7. Monitorizarea de presă. (4h)
8. Focus Grupul. (2h)
9. Modele și tehnici de interpretare a datelor. (4h)
10. Redactarea raportului de cercetare. (2h)

Data completării: 30 septembrie 2011

Semnătura titularului: Lect. dr. Antonio SANDU

Cuprins:

Epistemologii pozitivistice vs epistemologii constructiviste	19
Perspectiva epistemologică.....	22
Perspectiva axiologică.....	23
Perspectiva metodologică	25
Perspectiva retorică.....	26
Perspectiva etică	26
Post-pozitivismul	28
Perspective postmoderne.....	29
Constructivism/ Construcționism.....	29
Cercetarea participatorie și advocacy	31
Cercetare calitativă vs cercetare cantitativă în științele comunicării.....	33
Stabilirea temei de cercetare	37
Ipoteze și întrebări de cercetare	39
Cercetarea cantitativă în științele comunicării.....	43
Formularea ipotezelor	43
Eșantioane. Tipuri de eșantioane. Validitate.....	44
<i>Metode de eșantionare aleatoare.....</i>	<i>45</i>
Simplă – numere aleatoare	45
<i>Eșantionarea nealeatoare .....</i>	<i>46</i>
Experimentul în domeniul științelor comunicării.....	49
<i>Cercetarea acțiune ca practică discursivă .....</i>	<i>50</i>
Sondajul de opinie. Ancheta prin chestionar	55
<i>Definiții .....</i>	<i>55</i>
Proiectarea chestionarelor.....	56

<i>Considerații generale despre chestionarul sociologic</i>	56
<i>Tipuri de întrebări</i>	58
Măsurarea audiențelor	59
Cercetarea calitativă în științele comunicării	61
Interviul	62
Focus grupul	64
Monitorizare de presă.....	67
<i>Serviciile de monitorizare oferite</i>	67
Mixarea metodelor și metisarea teoriilor	68
Interpretarea datelor calitative.....	70
<i>Analiza frecvenței unei teme în cadrul comunicării</i>	77
<i>Ancheta Apreciativă aplicată în dezvoltarea</i>	79
<i>organizațiilor</i>	79
<i>Ancheta Apreciativă și schimbarea socială</i>	83
<i>Caracteristicile Investigației Apreciative în Managementul</i>	
<i>Resurselor Umane în Organizației culturale</i>	84
Comunicare și context	99
Programarea Neuro-Lingvistică.....	99
Bibliografie	107

Epistemologii pozitivistе vs epistemologii constructiviste

Cercetarea socială se apropie din ce în ce mai mult de crearea unei viziuni hermeneutice asupra realității sociale. Ca atare cercetarea socială cu precădere cea de natură calitativă ar trebui realizată pornindu-se de la o statuare ontologică, epistemică, axiologică, retorică și metodologică (Creswell 2007). Cunoașterea și acțiunea le vedem ca forme ale unui același metaeveniment de instituire a sensului pe care individul îl aplică lumii “decupând-o ca realitate”. Așadar metaevenimentul reprezintă o triadă formată pe de-o parte din linia cunoaștere-acțiune și din voința impunătoare care aplică lumii cunoașterea acțiune ca forță care extrage realitatea din continuumul posibilității. Cu alte cuvinte cunoașterea nu este o “căutare a adevărului” ci o instituire a sensului. Perspectiva ontologică este corelată cu natura realității văzută în manieră pozitivistă ca dat exterior (Alexa, Sandu, 2010) obiectiv și diferit de cercetător și de care acesta se poate detașa pentru a-l cerceta, sau o construcție socială rezultată în urma permanentei negocieri a interpretărilor între actorii care compun realitatea socială. În această a doua perspectivă cercetătorul modifică realitatea socială prin însăși actul de a-l cerceta.

Identificarea perspectivei ontologice prin a cărei lentilă cercetătorul își creionează universul social va fi cea care va dicta opțiunea epistemică și metodologică a cercetării. Reflecția cu privire la perspectiva ontologică este rareori întâlnită în cercetarea socială, ea fiind considerată implicită în cadrul paradigmei epistemicе. Cele două poziții extreme sunt reprezentate pe de-o parte de realism sub forma pozitivismului sau post-pozitivismului pe de o parte și antirealism manifestat sub forma construcționismului în diversele sale accepțiuni. Perspectiva realistă pornește de la premisa implicită a existenței unei lumi

externe cercetătorului și independentă de acesta și reprezentările sale (Searle 1995; Nightingale & Cromby 2002).

Paradigma antirealistă (Nightingale & Cromby 2002) afirmă imposibilitatea postulării sau investigării unei realități independente de subiectul cunoscător. Gergen (2001) postulează supremația limbajului asupra cunoașterii realității. Limbajul este instrumentul prin care se construiește realitatea socială. Rorty (1979) arată că limbajul nu doar funcționează ca un instrument în construcția socială a cunoașterii ci este el însuși un construct rezultat al unei interacțiuni sociale. Cunoașterea nu este o reflectare a realității obiective ci este o construcție socială care constituie însăși realitatea instituită pentru subiect. Așa cum spuneam anterior construcția socială a realității o vedem ca pe un proces de “sensificare” (to create sense) care decupează realitatea prin intermediul triadei: voință, cunoaștere, acțiune. Preferăm să introducem în această ecuație și voința creatoare de sens, întrucât considerăm noi ea este cea care direcționează cunoașterea-acțiune către un proces de instituire a realității, de construcție a acesteia. În lipsa voinței de a participa la co-crearea realității individul reacționează la o lume de sensuri care îi sunt străine. El nu participă la negocierea interpretării decât exercitându-și voința interpretativă (Culianu, 2004).

Pornind de la aceste distincții ne permitem să avansăm o clasificare a științelor în: științe ale naturii și științe sociale pe de-o parte și științe instrumentale sau tehnologice care permit transformarea naturii și societății. Așa cum ingineria navală de pildă are ca obiect studiul tehnologiilor ce pot fi utilizate pentru a face diferite obiecte să plutească și a obține randamentul maxim de la acestea, tot astfel psihoterapiile, managementul etc. vizează identificarea unor tehnologii care să producă o construcție socială a realității dezirabilă în cadrul unei paradigme interpretative date. Cu alte cuvinte științele limbajului în care includem științele care utilizează limbajul în vederea schimbării sociale, le putem vedea ca tehnologii de reconstrucție socială a realității.

Noi afirmăm că procesul de construcție a realității nu reprezintă o negare a existenței unei lumi exterioare ci o stabilire a raporturilor între subiectul cunoscător și lumea socială exterioară pe care o capturăm ca realitate prin intermediul limbajului și comunicării. Construcționismul gergenian îl înțelegem mai degrabă ca pe o formă de apriorism decât pe una de scepticism.

Limbajul co-constituie realitatea (Nightingale & Cromby 2002) întrucât aceasta nu este o pură obiectivitate, ea apare pentru noi ca o lume de semnificații, instituții, interpretări. Interpretarea ontologică așadar distinge cu privire la natura însăși a socialului și la relația sa cu subiectul cunoscător. Realitatea în viziune construcționistă nu este doar subiectivă ci și multiplă. Indivizii fiind actori în procesul de creare de sens instituie în fapt propria realitate (Creswell, 2007). Realitatea socială are atâtea fațete câți subiecți sunt implicați în co-construcția acesteia. Ca atare cercetătorul socialului va trebui să identifice vocile semnificative nu doar cele manifeste ci și cele latente în realitatea socială.

În plan epistemic mutația paradigmatică a postmodernismului are ca referențial teoria relativității. Așa cum Albert Einstein exclude referențialul absolut din fizică, postmodernii îl exclud din cultură. Pentru Rorty lumea contemporană privilegiază o cultură a lipsei de întemeiere atât teleologică cât și ontologică [2000: 162].

Ca paradigmă culturală, caracteristic postmodernismului este deconstrucția. Faptul că acest „concept” permite o derivă hermeneutică, centrifugă și fără poli, arată dificultatea înțelegerii unei modalități de a gândi, a toleranței supreme, care acceptă orice text. Omul se supune propriului său limbaj, înțelegând că, involuntar, a accepta limbajul presupune a nu încerca să-l justifice în nici un fel. Nici o interpretare a deconstructivismului, venită în maniera lui Derrida, în sensul universalității limbajului, nu este posibilă, pentru că orice interpretare face jocul deconstrucției, a indica ceea ce deconstrucția arată cu claritate [Silion, 2002: 2]. Cuvintele capătă sensul pe care vrem să li-l dăm, iar metafizica

devine o gramatică a ființei. Sensurile nu sunt prin ele însele derivate din proprietățile obiectelor, ci atribuite în jocul comunicării, după seturi de reguli impuse aleatoriu, de necesitățile discursului. Există o diferență considerabilă și fundamentală între realitate și percepția noastră asupra realității. Individul nu reacționează în conformitate cu realitatea ci cu imaginea sa despre realitate. “Harta noastră personală poate diferi fundamental atât de realitate cât și de hărțile altor persoane” [Sandu, 2005:74]. Harta este modelul paradigmatic în care individul își structurează cunoașterea fiind un model cognitiv, interpretativ, bazat pe aproximații repetate și pe reducerea necunoscutului la dimensiuni cognoscibile și adecvate modelului cognitiv specific paradigmei.

Perspectiva epistemologică

Perspectiva epistemologică formulează legătura dintre cercetător și obiectul cercetării sale (Alexa, Sandu, 2010). Considerăm că există în general o corelație pozitivă între implicarea cercetătorului în mediul studiat și calitatea cunoașterii obținute. În directă concordanță cu presupuzițiile ontologice asupra naturii realității cercetătorul va reflecta asupra posibilității cunoașterii și a modului în care această cunoaștere poate fi formulată. Cercetătorul care își asumă o presupuziție realistă va considera cunoașterea posibilă și realitatea măsurabilă. Explicația cauzală va fi preferată măsurătorile tinzând a fi considerate valide dacă și numai dacă au relevanță statistică, proferează o explicație cauzală a fenomenelor și eventual are putere predicativă asupra cursului evenimentelor sociale. Cercetătorul care pornește de la o presupuziție construcționistă conform căreia realitatea socială este multiplă și este rezultatul unei negocieri a interpretărilor va privilegia din punct de vedere epistemologic înțelegerea fenomenelor. Validitatea privește mai degrabă completitudinea surselor cunoașterii și a “vocilor” ce se fac auzite. Cunoașterea este contextuală, teoriile generate putând fi eventual extrapolate dar fără a-și asuma pretenția de universalitate. Universalitatea este

“suspectată” de a nu ține cont de particularitățile subiective specifice lumii umanului (Creswell, 2007).

Cercetătorul însuși este instrument în procesul cunoașterii, sensibilitatea sa față de date făcându-l receptiv la anumite aspecte și determinându-l să ignore alte aspecte. Datorită particularităților cercetării calitative de tip construcționist se preferă utilizarea triangulării atât a surselor de date, a metodelor de cercetare, cât și a cercetătorilor în procesul de producere și interpretarea datelor (Creswell, 2007).

Triangularea presupune privirea asupra datelor din mai multe perspective diferite. Fie că sunt culese date de la mai multe surse cu privire la același subiect, fie datele sunt obținute prin metode diverse și asupra semnificației datelor reflectează mai mulți cercetători.

Perspectiva axiologică

Cercetătorul care abordează realitatea socială prin intermediul metodologiei calitative își asumă o implicare subiectivă și valorizatoare exprimându-și de obicei public opțiunea pentru sprijinul uneia sau alteia dintre categoriile considerate de autor defavorizate (Alexa, Sandu 2010). Cercetarea calitativă nu este și nu se dorește a fi value free (Creswell, 2007). Cercetătorul renunțând la principiul independenței axiologice de multe ori propunându-și să fie chiar o “voce” a unei categorii considerată a fi marginalizată cum sunt minoritățile, femeile , copiii, aderă la o ideologie pe care o consideră a avea caracter pragmatic.

Ideologia drepturilor omului, a protecției minorităților, a interesului superior a copilului fiecare dintre acestea având o valoare centrală generează cunoaștere socială, mai ales sub forma cercetării acțiune. Cercetătorul calitativist nu doar că-și declară aderența la o paradigmă dar conștientizează restricțiile pe care paradigma adoptată le va impune asupra universului cercetării. Va fi astfel conștient de limitele propriei cercetări în cadrele

conceptuale paradigmatică pe care și le asumă. El va declara în raportul de cercetare atât paradigma epistemologică cât și orientarea axiologică avută în vedere.

Archie Bahm (1981) atrăgea atenția asupra mitului științei libere de valori. Dimpotrivă Bahm (1981) arăta că întreaga cunoaștere este saturată de valori la toate nivelurile sale atât în etapa de producere a cunoașterii cât și în cea de diseminare. Autorul arată că însăși ideea de beneficiu a cunoașterii se întemeiază pe o decizie de valoare. Cunoașterea generează un anumit tip de beneficii materiale și spirituale pe care le apreciem ca fiind bune, dezirabile. Ca atare postăm cunoașterea și știința ca formă supremă de cunoaștere într-o poziție dominantă în construcția realității noastre sociale. Alte perioade istorice au privilegiat cunoașterea religioasă și ca atare au generat inchiziția ca instrument de impunere a formei dominante de cunoaștere.

Un alt aspect axiologic implicat în însăși fundamentele cunoașterii și care subminează presupuziția unei științe vidate de axiologic și orientate exclusiv către obiectivitate este acela că obiectivitatea însăși este o valoare. Idealul cunoașterii obiective restrâns doar la limitarea influenței sistemului de valori a cercetătorului asupra rezultatelor este și el respins (Johnson, & Onwuegbuzie, 2004). Alegerea uneia sau alteia dintre metodologii are o componentă intrinsec axiologică alegerea făcându-se din perspectiva unei “mai bune adecvări” a rezultatului la paradigma ontoepistemică a cercetătorului. Cei doi autori propun o ieșire din dualitatea epistemică cantitativ- calitativ prin utilizarea mixed method (mixării metodologice). Cercetarea calitativă va putea formula o serie de rezultate care vor constitui ipoteze pentru partea cantitativă a demersului de cercetare. Pentru a justifica opțiunea pentru mixarea metodologică autorii fac referință la teoriile adevărului pragmatic și la necesitatea renunțării la controversele asupra naturii realității sociale. (Johnson & Onwuegbuzie 2004).

Perspectiva metodologică

Perspectiva metodologică vizează modalitatea în care cercetătorul își construiește demersul de cercetare. Din perspectiva filosofică ne interesează în principal modalitatea în care diversele curente filosofice vor genera metodologii de cunoaștere socială validă și presupuzițiile filosofice care stau în spatele uneia sau alteia dintre metodele de cunoaștere. În acest sens exemplificăm prin utilizarea metodei fenomenologice în cercetarea realității sociale. Cercetarea fenomenologică își propune să descrie semnificațiile experiențelor de viață relative la un concept sau fenomen atribuite de indivizi. Cercetarea se concentrează asupra a ceea ce participanții au ca experiență comună în scopul de a extrage semnificația unui fenomen ca formă de obiect a existenței umane (Creswell, 2007). Cercetătorul este atent asupra modului în care indivizii experimentează realitatea cât și ceea ce ei consideră că au experimentat. Experiențele indivizilor ca experiențe conștiente constituie punctul de plecare a abordării fenomenologice asupra socialului. Suspendarea judecății asupra naturii realității, refuzul dihotomiei subiect- obiect, principiul intenționalității actelor conștiente preluate din filosofia lui Husserl devin principii ale cercetării sociale (Creswell, 2007).

Întrebarea pe care ne-o punem este: Ce fel de cunoaștere va genera aplicarea acestei metodologii? Va fi o cunoaștere de natură filosofică? Cu alte cuvinte se va genera o cunoaștere asupra esenței fenomenelor sociale, sau va fi vorba de o cunoaștere științifică care va explica un anumit fenomen. Opinia noastră este că nu putem trasa o limită asupra naturii cunoașterii rezultate, dar vom putea în general distinge cunoașterea științifică de cea filosofică prin contaminarea primeia de impactul direct cu datele și respectiv cu caracterul secund a celei de a doua.

Perspectiva retorică

Perspectiva retorică vizează modalitatea în care limbajul utilizat de cercetător se adecvează mesajului pe care acesta dorește să-l transmită. Cercetarea calitativă cu precădere cea post modernă și constructivistă utilizează un limbaj personal și bazat pe definiții care se construiesc în timpul cercetării în urma contactului direct cu datele de cercetare de tip Grounded Theory (Teoria fondată pe date) se va finaliza printr-un set de ipoteze care vor fi generate prin procese inductive succesive. Ipotezele generate au valabilitate locală și valoare de construcție teoretică. Ele nu sunt supuse în mod normal unui proces de validare deductivă decât în cadrul unor cercetări bazate pe mixarea metodologică.

Perspectiva etică

În plus față de cele 5 perspective prezentate de Creswell vom adăuga perspectiva etică. Fiind o cercetare încărcată de subiectivitatea cercetătorului, ea îl va încărca în același timp pe acesta cu responsabilitatea etică, față de semnificația socială a cercetării, față de corectitudinea utilizării metodologiei, onestității, prezentării limitelor cercetării inclusiv celor epistemice și metodologice și față de nevoile subiecților participanți la investigare.

Caracterul etic al scopului cercetării (Vicol, Astărăstoiaie, 2009) trebuie să rezulte atât din propunerea de cercetare cât și din rezultatele acesteia. Cercetarea socială generează o practică fie la nivelul politicilor și instituțiilor, fie la nivelul indivizilor. Caracterul etic are în vedere justificarea posibilelor practici ce vor rezulta din perspectiva binelui individual sau public. Acest bine este întotdeauna definit printr-o paradigmă a filosofiei sociale, utilitaristă, comutariană etc. Cercetarea în sine poate avea un scop non-etic mergând de la manipulare a intenției de vot spre

exemplu prin intermediul sondajelor până la instituirea unei alte ordini sociale bazate de exemplu pe dreptatea distributivă în locul celei retributive. Scopul cercetării sociale nu poate să se limiteze la simpla cunoaștere a unui fenomen social întrucât cunoașterea exercitată asupra acestui fenomen îl modifică în chiar procesul cunoașterii care este traseul în timpul cercetării și ulterior acesteia, pe care fenomenul social îl va urma, reprezintă o potențialitate a construcției etice a cercetării (Cojocar D., Sandu, 2011). Valoarea cercetării reprezintă o altă dimensiune etică (Vicol, Astărăstoiaie, 2009) ce se analizează din perspectiva semnificației sociale a rezultatelor și a potențialității de progres social în urma finalizării cercetării. Din perspectiva designului cercetării, acesta trebuie să fie plauzibil, onestitatea fiind o valoare etică, importantă în cercetarea socială. Validitatea ridică și ea o problemă de etică corelată cu potențialul manipulator al cercetării sociale. Respectul autonomiei indivizilor participanți la cercetare ca valoare unanim acceptată este corelat cu utilizarea consimțământului informat (Ioan, Stângă, 2009).

Aceasta reprezintă decizia luată de un individ competent care a primit informațiile necesare, pe care le-a înțeles și a luat decizia de a participa fără a fi supus, fără nici o constrângere (Ioan, Stângă, 2009).

Principiile generale de etică a cercetării sunt:

-Principiul beneficiului și anume: în urma cercetărilor trebuie să rezulte beneficii reale atât participanților la cercetare cât și societății reflectând obligația etică de a maximiza beneficiile și a minimiza riscurile (Vicol, Astărăstoiaie, 2009);

-Principiul non-vătămării reprezintă obligația de a nu face rău prin practica cercetării (Vicol, Astărăstoiaie, 2009);

-Principiul justiției distributive sub forma distribuirii echitabile a riscurilor și beneficiilor cercetării (Ioan, Stângă, 2009).

-Principiul confidențialității subiecților și protecției datelor. Acest principiu are în vedere nedivulgarea informațiilor cu privire la participanții la cercetare și caracterul anonim al informației în

prelucrarea datelor (Ioan, Stângă, 2009).

În ceea ce urmează vom înțelege paradigmele ca fiind un set principal de valori și credințe care determină acțiunile indivizilor (Guba, 1990).

Pornind de la John Creswell (2007) vom prezenta 4 paradigme semnificative în analiza calitativă a spațiului social: post-pozitivismul, construcționismul și constructivismul, ancheta participatorie, advocacy și neo-pragmatismul social.

Post-pozitivismul

Cercetătorii post-pozitiviști își asumă o abordare științifică a cunoașterii sociale punând accentul pe analiza logică a datelor empirice. Datele vor fi culese și interpretate prin metode riguroase care includ utilizarea tehnologiei informatice, utilizarea mai multor nivele de analiza a datelor care sunt culese prin diverse tehnici utilizate în așa fel încât să asigure rigoare. Cercetarea vizează o analiză de tip cauză efect pornind de la ipoteze formulate apriori în baza unei cunoașteri teoretice (Creswell, 2007). Post-pozitivismul respinge asumțiile radicale ale pozitivismului cum ar fi cea a unicității realității sociale, acceptă influența valorilor investigatorului și a cadrului de cercetare utilizat de acesta asupra rezultatelor cercetării.

Cercetătorii post-pozitiviști își asumă faptul că nu vor putea surprinde în integralitate realitatea socială (Baban, 2010). De cele mai multe ori se va opta pentru mixul metodologic care să cuprindă atât o parte explorativă cât și una în care să fie validate datele obținute explorativ.

Perspective postmoderne

Postmodernismul ar trebui văzut ca o familie de teorii și perspective care au în comun raportarea la condițiile lumii de astăzi din multiple perspective de rasă, sex și afilieri de grup. Sunt puse în evidență problematicile ierarhiei sociale și controlului indivizilor în sistemele ierarhice, sensurile multiple ale limbajului, importanța marginalilor și a alterității și prezența unor metanarațiuni luate ca atare indiferent de condițiile sociale (Creswell,2007).

Constructivism/ Construcționism

Ambele accepțiuni se referă la modalitatea în care individul operează cu constructe înțelese ca definiții operaționale asupra unor decupaje din realitate. Constructivismul plasează formarea constructelor la nivelul individului care le proiectează asupra mediului social. Este o abordare preponderent psihologică (Alexa, Sandu, 2010). Construcționismul plasează formarea constructelor la nivelul interacțiunilor din mediul social indivizii însușindu-și-le și reproiectându-le asupra mediului social. Este o abordare preponderent sociologică. Construcționismul este văzut ca parte a paradigmei postmoderne datorită relativizării modelelor și raportării realității la negocierea interpretării. Epistemologia construcționistă este prin structura sa apropiată de postmodernism, de viziunea lyotardiană conform căreia imaginea noastră despre realitate este o narațiune, un consens al discursului – consideră Hacking (1999:196). Discursul educațional este o formă particulară de discurs și poate fi analizat în manieră construcționistă ca analiză textuală.

Construcționismul poate fi utilizat metodologic, pornind de la importanța subiectului epistemic în construcția socială a adevărului. Conceptul de adevăr are semnificație așadar în legătură cu un fapt sau experiență acceptat social ca atare.

Construcționismul social poate fi aplicat unei serii întregi de teorii care au ca punct de plecare opera lui Gergen din care definitorii pot fi considerate articolele: Mișcarea construcționismului social în psihologia modernă (1985), Către o teorie generativă (1987), Afect și organizare în societatea postmodernă (1990), O invitație la construcționism social (1999), Știința organizației un construct social (1999), Potențialuri postmoderne (2000).

Construcționismul este preocupat în principal cu explicarea proceselor prin care oamenii ajung să descrie, să explice și să ia act de lumea în care trăiesc și care-i include (Gergen: 2005). Campbell, Coldicott și Kinsella consideră că viziunea construcționistă propune un model prin care realitatea este creată în procesul de comunicare și cu instrumentele limbajului, fiecare individ influențând și modelând răspunsurile celorlalți. Accentul construcționist apare asupra rețelei de interacțiuni dintre indivizi în procesul comunicării (1994:18). Semnificația și sensul cuvintelor nu sunt date în baza unei teorii a adevărului corespondență cât mai ales a unei teorii a negocierii sociale a semnificației și indirect a înlocuirii conceptului de adevăr cu cel de adecvare și verosimilitudine. Continuând ideea Campbell, Van Nistel Roof (cf. Haar 2002) consideră că ar trebui eliminată iluzia unei rupturi ontologice între subiect și obiect și înlocuită cu un construct de realitate intersubiectivă. Analizându-l pe Van Nistel Roof, Van der Haar consideră preocuparea fundamentală a construcționismului ca fiind procesul de sensificare -creare de sensuri- prin care indivizii asumă un înțeles experienței subiective asupra realității. Indivizii sunt astfel capabili să producă realități diferite – paralele (2002:16).

Cercetarea participatorie și advocacy

Cercetarea participatorie pornește de la specificul studiilor persoanelor marginale aparținând grupurilor minoritare sau excluse și ca atare vor avea ca teme predilecte: dominația, opresiunea, înstrăinarea și autoritatea. Cercetarea participatorie își dorește să determine o schimbare în viața participanților și ca atare cercetătorii dețin o agendă de lucru (Creswell, 2007). Ea constă într-un proces de empowerment pentru creșterea gradului de autodeterminare și autodezvoltare. Participanții la cercetare devin co-cercetători și experți în problemele legate de propria lor viață (Cornwall & Jewkes, 1995) Cercetarea participatorie este utilizată în domeniul sănătății publice mai ales în studiul persoanelor cu dizabilități, boli cronice, vârstnici, comunități gay, dar și comunități rurale sărace aparținând unor minorități toate fiind grupuri și populații a căror voce este puțin sau deloc auzită în societate și ca atare cercetătorul este implicat de multe ori devenind el însuși o voce în arena publică în favoarea grupurilor vulnerabile. Propunându-și să “dea voce” în sensul de a face cunoscut și analizat punctul de vedere a persoanelor și grupurilor vulnerabile se va analiza în același timp o modificare a sistemului de valori și practici a persoanelor aparținând acestor grupuri.

Cercetare calitativă vs cercetare cantitativă în științele comunicării

Orice demers științific conține o serie de etape metodologice pornind de la construirea ipotezelor și întrebărilor cercetării, explicarea și operaționalizarea cadrelor teoretice și coordonate cu acestea a ipotezelor cercetării, stabilirea metodelor, tehnicilor și instrumentele utilizate. În realizarea oricărei cercetări calitative se pleacă de la analiza unor teorii de referință în domeniul practicii sociale. (Sandu, Ponea, 2010).

Diferențe majore între abordarea cantitativă și cea calitativă

(Iluț, 1997, p. 63)

Dimensiuni	Cercetări de tip	
	Cantitativ	Calitativ
1. Orientare generală epistemologică	Pozitivist-explicativistă, nomotetică	Fenomenologico-comprehensivă, idiografică
2. Nivelul realității vizat	Preponderant macrosocial, global, formal	Microsocial, local, contextual, “concret-natural”
3. Natura realității vizate	Statică și exterioară actorului social	Procesuală și construită social de actor
4. Relevanță punctului de vedere în explicarea și înțelegerea realității	Al cercetătorului (abordare etică)	Al subiecților, lumea înțelesurilor și interpretărilor cotidiene (abordare emică)
5. Relația dintre cercetător și subiect	Distanța (poziție “din exterior”)	Apropiată (poziție “din interior”)
6. Relația dintre teorie (concepte, ipoteze) și cercetarea empirică	De verificare a teoriei prin cercetarea empirică	De emergență a teoriei pe parcursul cercetării

Universitatea Mihail Kogălniceanu
Metode de cercetare în știința comunicării

7. Selecția unităților de cercetat efectiv din populația vizată	Preponderant prin eșantionare statistică	Întreaga populație sau eșantionare teoretică
8. Timpul afectat culegerii datelor	Perioada scurtă, episodică	Perioadă lungă și continuă

Subiectiv - depinde de individ (dar reprezentările personale, motivațiile, atitudinile sunt dependente de factori exteriori)		Obiectiv - constrângere exterioară (datele structurale, obiective sunt cel mai adesea construite de subiectivități)
9. Metode principale	Experimental, ancheta cu chestionar standardizat, analiză cantitativă a documentelor, observația sistemică din exterior	Observația participativă, interviu intensiv, (auto)biografiile, analiza calitativă a documentelor
10. Natura datelor obținute	“tari” valide (de mare fidelitate)	Complexe, bogate, de adâncime
11. Stilul raportului de cercetare (al textului elaborat)	Cifre, tabele, grafice, comentarii în limbaj natural	Limbaj natural, metaforic, cu puține date statistice și reprezentări grafice
12. Preponderența disciplinelor socioumane (în sens restrâns)	Sociologie (demografie), psihologie socială	Antropologie culturală (etnografie), istorie

Tehnica (grec. *tekne* = procedeu) este definită drept “ansamblu de prescripții metodologice (reguli, procedee) pentru o acțiune eficientă, atât în sfera producției materiale, cât și în sfera producției spirituale (tehnici de cunoaștere, de calcul, de creație), precum și în cadrul altor acțiuni umane (tehnici de luptă, sportive, etc.)” (*Dicționar de filosofie*, 1978).

Universitatea Mihail Kogălniceanu
Metode de cercetare în știința comunicării

Micro Are de obicei ca referent individul – adresând problema intereselor, reprezentărilor, deciziilor și comportamentelor individuale	Macro statistic, - agregă datele referitoare la unitățile „micro” - caută identificarea datelor de ordin structural, a relațiilor de cauzalitate; tinde să fie „relațional”
Ideografic/ contextualist procese sociale concrete sunt contextuale/ nu pot fi subordonate unor legi universale urmărește să descrie fenomenele (istoriografia de pildă)	Nomotetic/ universalist caută „legi de acoperire” – explicația trebuie să fie cauzală caută să explice procesele
Emic – interior	Étic - exterior
Calitativ înțelegerea subiectivității actorilor sociali	Cantitativ -explicație bazată pe metode statistice

Schemă preluată după A. Hatos 2010

R.Mucchieli, S.Chelcea consideră că într-o investigație de tip sociouman trebuie urmate următoarele etape:

I) *Determinarea obiectului investigației.*

II) *Preancheta.*

III) *Stabilirea obiectivelor și formularea explicită a ipotezelor cercetării.*

VIII) *Definitivarea instrumentelor de cercetare,*

IX) *Aplicarea în teren a instrumentelor de cercetare.*

X) *Prelucrarea datelor și a informațiilor obținute (Trașcă, 2010).*

Stabilirea temei de cercetare

O temă de cercetare poate să vizeze o problemă socială (un fenomen ce afectează în mod nedorit societatea sau o parte semnificativă a ei, necesitând intervenția în scopul orientării lucrurilor pe o traiectorie dezirabilă). În acest caz se poate afirma că există o comandă socială pentru studierea fenomenului social problematic. Cadrul teoretic și conceptual a cercetării. Însă o temă de cercetare poate să exprime doar un anumit interes de cunoaștere al comunității științifice (asa-numita *cercetare fundamentală*), fără a fi în mod necesar legată de soluționarea unei realități concrete de tip problematic . De asemenea, sunt stabilite *obiectivele cercetării* : descrierea unui fenomen, explicarea acestuia (prin identificarea cauzelor sale și a factorilor care îl influențează), predicția cursului ulterior al evenimentelor, găsirea de soluții la problemele sociale și implementarea acestora, estimarea impactului unor politici publice, a unor decizii guvernamentale și alte obiective de acest gen (Precupețu, 2010).

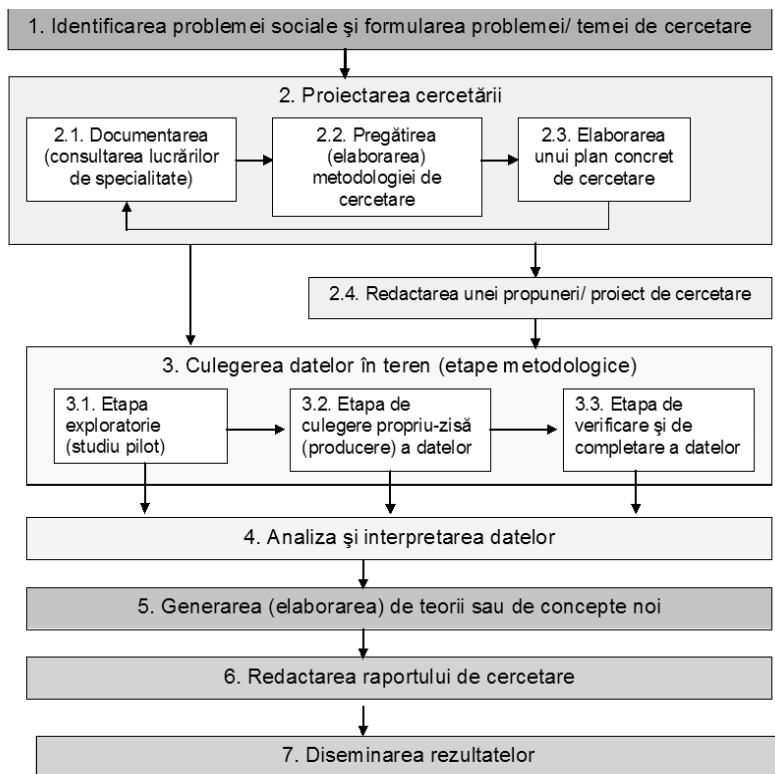
Etapele unei cercetări sociale

(Schemă preluată după, A. Hatos, 2008)

Ipoteze și întrebări de cercetare

Succesul descrierii și comprehensiunii situațiilor sociale depinde de întregul design al cercetării teoretice și de teren, mai exact de “teoria minimală, de observațiile și contactele inițiale cu actorii implicați, aflați în contextul transformărilor sociale, de mentalitățile grupurilor, de sistemele de codificare, de multitudinea informațiilor, de modurile de culegere și analiză a datelor, reușind prin acestea redarea unei imagini credibile a situației sociale în sine” (Ionescu I., 2003, pag 214).

Schemă preluată după Camil Postelnicu 2011

Obiectivele generale ghidează cercetarea în ansamblul ei. Un studiu științific are unul, maxim două obiective generale. Nu ne putem concentra eforturile pe mai multe planuri – ori planurile sunt ghidate exact de modul de formulare al obiectivelor generale. Obiectivele generale ale unei cercetări sunt formulate în urma unui cumul de observații și, eventual, în urma unui studiu metaanalitic (Stăiculescu, 2010).

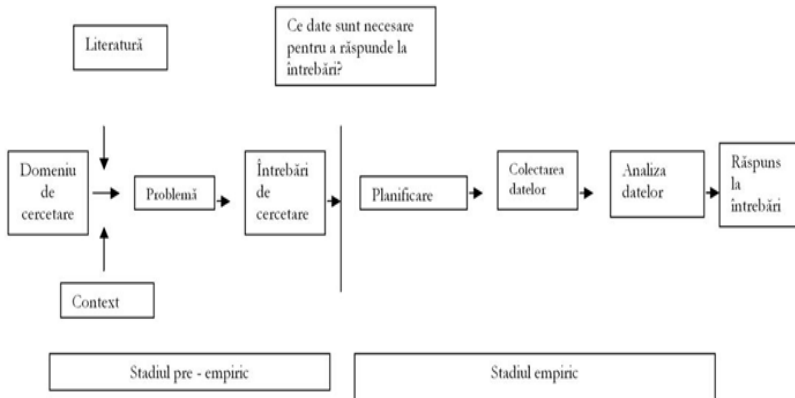
Obiectivele specifice reprezintă aspecte detaliate ale investigației științifice, derivă din obiectivul general și creează baza formulării ipotezelor de cercetare (alternative). În funcție de dimensiunile cercetării și de resursele pe care le are la dispoziție cercetătorul, se pot formula unul, două, trei... douăzeci de obiective specifice, aflate în legătură cu obiectivul general (Stăiculescu, 2010).

Întrebarea de cercetare este întrebarea la care cercetătorul spațiului social răspunde prin cercetarea sau prin raportul de cercetare. Întrebarea de cercetare ar trebui să fie cât mai specifică. În unele cazuri se pot formula mai multe întrebări de cercetare pentru a acoperi subiecte complexe. Întrebarea de cercetare de obicei este corelată cu obiectivul cercetării. A răspunde la întrebarea de cercetare semnifică de cele mai multe ori a îndeplini obiectivul cercetării.

O ipoteză este o afirmație ce poate fi demonstrată sau infirmată. O întrebare de cercetare poate fi transformată într-o ipoteză prin reformulări.

Pentru a respecta regula științificității (Karl Popper) se folosesc ipotezele nule, iar investigația științifică preponderent cantitativă urmărește să respingă aceste ipoteze.

Schemă preluată după Adrian Hatos

Cercetarea cantitativă în științele comunicării

Robert Emerson (1983) definește cercetarea calitativă ca fiind „studierea oamenilor în mediul lor natural, în viața de toate zilele. Ea vizează cunoașterea modului în care trăiesc oamenii, în care vorbesc și se comportă, precum și a lucrurilor care îi bucură și îi supără. Ea țintește mai ales spre cunoașterea sensului pe care îl au pentru oameni propriile cuvinte și comportamente” (Emerson apud Tutty et. all, 2005:18).

Atât metodele de cercetare cantitativă cât și cele de cercetare calitativă măresc baza noastră de cunoștințe, în moduri diferite. Alegerea uneia sau a celeilalte abordări se face în funcție de context, preferințe personale, precum și în funcție de natura datelor ce urmează a fi colectate. Cunoștințele obținute prin cercetare pot pune sub semnul întrebării credințele înrădăcinate, modificând o procedură de intervenție, sau stabilind un cadru de lucru pentru un domeniu nou (Vlasă, 2010).

Formularea ipotezelor

În 1967, J.Galtung evidențiază zece condiții pe care trebuie să le îndeplinească o ipoteză pentru a fi validă:

1. Ipoteza trebuie să fie **generală**.
2. Ipoteza trebuie să fie **complexă**. “
3. **Specificitatea**
4. **Determinarea**
5. **Falsificabilitatea ipotezei**
6. Ipotezele trebuie să fie **testabile**.
7. Ipotezele trebuie să fie **predictibile**, să descrie și să explice fenomenul.
8. **Comunicabilitatea**
9. **Reproductibilitatea**

10. **Ipozeza trebuie să fie utilă** (Stăiculescu, 2010).

Componente importante ale proiectului de cercetare cantitativă

- **Unitatea de analiză**, unitate de înregistrare, **populația, eșantion**
- **Model teoretic (ipoteze teoretice)**
- **Model empiric (ipoteze empirice)**
- Operaționalizare → **Variabile**
- Problematika măsurării – tipuri de variabile după nivelul de măsură
- Tipuri de variabile în modele empirice – **independente, dependente, de control (Hatos, 2008)**

Eșantioane. Tipuri de eșantioane. Validitate

Eșantionarea se referă la metode sistematice de selecție a subiecților care vor fi studiați. Precum am menționat într-un capitol anterior, cel mai adesea este necesară selecția unităților de înregistrare din universul cercetării, deoarece mărimea populației investigate depășește interesul ori resursele cercetătorului. Cel mai frecvent, eșantionarea se aplică în cazul anchetelor sau al sondajelor, când unitățile de înregistrare sunt indivizi (Hatos, 2008).

Eșantion probabilist (aleator) este acel eșantion care este proiectat pe baza regulilor probabilității, care permite determinarea măsurii în care eșantionul reprezintă populația din care a fost selectat. Este considerat aleator doar acel eșantion în al cărui caz fiecare individ din populație a avut o probabilitate calculabilă de a fi inclus (Hatos, 2008)..

Statistici implicate în estimarea reprezentativității:

- Parametru – valoarea variabilei în populație – statisticile bazate pe eșantion încearcă estimarea acestor parametri – de ex. media veniturilor unei populații.
- Media pe eșantion (care estimează media din populație);
- Variația, adică gradul de împrăștiere al caracteristicii estimate;
- Eroarea de eșantionare – diferența dintre estimare și mărimea parametrului în populație. Erorile de eșantionare (aleatoare) trebuie deosebite de cele sistematice, datorate unor erori în realizarea cercetării. Cele aleatoare nu sunt datorate unor greșeli ale cercetătorului ci variabilității eșantionului selectat din populație (Hatos, 2008).

Metode de eșantionare aleatoare

Simplă – numere aleatoare

Înregistrările din cadrul de eșantionare au un număr de identificare unic iar subiecții din eșantion sunt extrași pe baza acestor numere cu ajutorul unor numere aleatoare (Hatos, 2008).

Sistematică – metoda pasului (cvasi aleatoare)

Pentru această procedură de eșantionare, ca și în cazul celei de mai întâi, este nevoie de existența unui cadru de eșantionare care să cuprindă toate unitățile de analiză. Împărțindu-se toată populația la mărimea dorită a eșantionului se stabilește pasul de eșantionare **p**. Apoi se alege aleatoriu un prim individ, care trebuie să aibă un număr de ordine mai mic decât pasul de eșantionare. Respectându-se pasul de eșantionare se alege, pornind de la primul subiect, întreg eșantionul, selectând fiecare ale p-lea individ (Hatos, 2008).

Stratificată

În cazul în care anumite caracteristici sunt importante față de variabilele pe care dorim să le măsurăm, și cunoaștem distribuția acestor variabile în populația investigată, este bine să se realizeze grupuri omogene după respectivele caracteristici iar apoi

se selectează subiecții aleator din aceste grupuri proporțional cu măsura în care aceste grupuri sunt reprezentate în eșantion (Hatos, 2008).

Ponderată

Când avem nevoie de subeșantioane reprezentative pe anumite categorii mai mici în populație (Hatos, 2008).

Cluster

Clusterelor (ciorchini în limba engleză) adună grupuri eterogene care sunt deja formate ca și grupuri stabile. – școli, organizații, etc. Deci, în eșantionarea cluster, stabilim grupurile de acest tip, din care facem apoi selecția. Membri grupurilor selectate constituie eșantionul nostru (Hatos, 2008).

Eșantionarea nealeatoare

Pe lângă procedurile de eșantionare expuse, care sunt singurele care permit realizarea calculului de reprezentativitate, în anumite situații se aplică și proceduri nealeatoare. Cea mai cunoscută este eșantionarea pe cote a cărei realizare presupune următoarele etape:

➤ Se stabilește distribuția populației în funcție de anumite caracteristici importante (pentru care dorim să avem reprezentativitate).

➤ Se împarte eșantionul în cote, funcție de distribuțiile stabilite la etapa anterioară. Cotele reprezintă numărul de subiecți care au anumite caracteristici. Cotele pot fi simple sau legate. Adică distribuțiile pe caracteristicile importante pot să fie legate sau pot fi luate separat. În urma împărțirii eșantionului, fiecare dintre operatori știe ce caracteristici trebuie să aibă subiecții pe care îi va intervieva, aceste criterii constituind și criteriu de includere în eșantion (Hatos, 2008).

Problematika validității în cazul cercetărilor calitative

Simona Branc (2008) consideră triangularea ca fiind o tehnică frecvent utilizată în validarea datelor calitative. Alina Hurubean (2007) afirmă că: ”Specialiștii în domeniul socioumanului pledează pentru respectarea, pe parcursul investigărilor științifice, a principiului triangulării (strategia de triangulare) care pornește de la premisa că realitatea socioumană fiind foarte dinamică și complexă impune combinarea mai multor perspective teoretice, metodologice, precum și consultarea mai multor surse de date cu scopul de a obține o imagine cât mai completă (mai bogată) și mai validă a realității studiate” (Hurubean,2007:17). În literatura de specialitate, se vorbește despre patru tipuri de triangulare: a datelor, a cercetătorului, teoretică și metodologică. Triangularea datelor (a surselor) presupune culegerea datelor din mai multe surse (persoane, grupuri, contexte sociale). De exemplu, cercetarea fenomenului abandonului școlar la adolescenți poate fi studiat în școli din mediul rural sau urban, în școli publice comparativ cu școlile particulare. Triangularea cercetătorului se referă la situația în care mai mulți cercetători vor participa la cercetare sau traseul investigării realizat de un cercetător va fi reluat de un alt cercetător (pentru verificarea/validarea rezultatelor) (Caras, 2011).

În general, adepții triangulării definesc *dubla ei utilitate* în științele sociale:

-ca proces de validare cumulativă (prin convergența datelor) sau

-ca proces de ”compunere” a unei imagini mai complete a realității (prin complementaritatea datelor) (Kelle, 2001:8, Cojocaru, D, 2011).

Deși în literatura metodologică există un consens foarte larg în chestiunea utilității triangulării, *triangularea metodologică* (cunoscută și ca abordare multimetodică) a făcut obiectul multor critici legate de formulele „imprudente” de triangulare în cadrul aceluiași studiu, bazate pe premise ontologice și epistemologice

contradictorii, subîntinse cadrului teoretic al cercetării. În ciuda controverselor încă vii în această dezbateră, „dialogul paradigmelor”, recunoașterea faptului că toate metodele sunt producții interactive, hibride, emergente, s-a impus din ce în ce mai mult, împreună cu ideea bricolajului pragmatic și a practicilor interpretative multiple (Denzin, 2010, p.423 Cojocaru, D, 2011). O metaforă alternativă triumphiului, propusă în cercetarea calitativă pentru a ilustra bogăția și complexitatea creației calitative, precum și procesul de *bricolare* complexă, este aceea a cristalului multifacetat (Richardson, 2003, pp.517-518, apud Cojocaru, D, 2011)

„ Propun ca imaginea centrală pentru validitate în textele postmoderne să nu fie triunghiul, un obiect rigid, fixat, bidimensional. Mai degrabă, imaginea centrală este cristalul, care combină simetria și substanța într-o varietate înfinită de forme, substanțe, transmutații, multidimensionalități și unghiuri de abordare. Cristalele cresc, se schimbă, se degradează, dar nu sunt amorfe. Cristalele sunt prisme care reflectă externalitățile și le refractă, creând diferite culori, modele și forme. Ceea ce vedem noi depinde de unghiul din care privim. Nu triangulare, cristalizare. În textele hibride postmoderne am trecut de la geometrie plană la teoria luminii, în care lumina poate fi deopotrivă și undă și corpuscul. Cristalizarea, fără să piardă structura, deconstruiește ideea tradițională de „validitate” (simțim că nu există un adevăr unic, vedem cum textele se validează prin ele însele) și cristalizarea ne furnizează o înțelegere mai profundă, complexă, chiar dacă parțială, a temei. Paradoxal, știm mai mult și ne îndoim de ce știm. În mod ingenios, știm că întotdeauna se poate ști mai mult” (Richardson, 2003, pp. 517-518, apud Cojocaru, D, 2011).

Experimentul în domeniul științelor comunicării

În domeniul științelor sociale și al sănătății, există un interes crescut al unor ramuri pentru a evalua în ce măsură unele programe, servicii, tratamente îmbunătățesc calitatea vieții indivizilor. Tocmai din acest motiv, cunoașterea bunăstării percepută de beneficiarii serviciilor este relevantă nu numai din perspectiva conceptului de calitate a vieții (Verdugo & Sabe, apud Verdugo et al., 2005), ci și din perspectiva evaluării efectelor, calității și importanței intervenției (Drummond, apud Verdugo et al., 2005).

Procesul de design al unui experiment de tipu 1 trial randomizat poate fi conceptualizat în 5 întrebări (Green, 2002: 5-7):

CE? A conduce un trial randomizat implică comparația a două sau mai multe grupuri de intervenție în ceea ce privește rezultatul așteptat. O primă întrebare se referă la ce anume se compară. Structura unui experiment poate cuprinde o varietate largă de situații de comparație, printre care:

- o intervenție nouă versus o condiție de „ne-intervenție”;
- o intervenție experimentală nouă versus placebo;
- o intervenție versus o altă intervenție;
- o intervenție versus aceeași intervenție la care se adaugă

un element în plus (Vlasă, 2010).

CARE? Ceea ce face un experiment (trial randomizat) să fie etic este prezența incertitudinii, și anume nu se știe care dintre cele două alternative de intervenție este mai eficientă. Un experiment asigură o evaluare imparțială a consecințelor alegerii unei intervenții și nu alta (Vlasă, 2010).

DE CE? Obiectivele unui experiment trebuie să fie clar definite. De asemenea, este de dorit ca un trial să aibă o metodă adecvată de măsurare a rezultatelor. În cazul în care se stabilește o definiție clară a conceptului de succes în faza de design a unui trial, aceasta poate fi considerată o măsură practică de evaluare a

rezultatelor (Vlasă, 2010).

CINE? Este esențial să fie definit criteriul de eligibilitate pentru experiment. Capacitatea de a recruta un număr mai mare de participanți pentru experiment poate spori rezultatele statistice furnizând un nivel mai mare de generalizare.

CĂȚI? Un aspect esențial în design-ul unui experiment este determinarea mărimii eșantionului și a duratei de intervenție. Numărul de participanți la trial trebuie să fie adecvat pentru a produce efecte particulare ale intervenției. Prin mărirea numărului de participanți crește gradul de precizie al efectelor intervenției (Vlasă, 2010).

Cercetarea acțiune ca practică discursivă

Cercetarea acțiune tradițională a fost definită metodologic de către fondatorul psihologiei sociale și organizaționale și a dinamicilor de grup Kurt Lewin. Teoriile sale pornesc de la conceptul de analiză a câmpului de forțe ce constituie un cadru constructiv a identificării unor factori și forțe ce influențează o situație socială. Termenul de cercetare acțiune a fost introdus de Kurt Lewin în studiul *Action Research and Minority Problems* (1946:34-36). Cercetarea acțiune este descrisă ca o cercetare comparativă asupra condițiilor și efectelor diferitelor forme de acțiune socială și a cercetărilor ce conduc spre acțiune socială. Metoda utilizează o spirală de pași fiecare compus dintr-un circuit de tipul planificare, acțiune, identificare a faptelor sociale și a rezultatelor acțiunii (Kurt, 1946:34-36). Caracteristica fundamentală a cercetării acțiune este *practica cercetării colaborative și utilizarea unor metode colaborative*, constituindu-se o comunitate de practică în vederea transformării metodologiilor de rezolvare a problemelor la nivelul comunității vizate. Cercetarea acțiune este o anchetă interactivă care pune în acțiune simultan procesul rezolvării de probleme cu cel de analiză colaborativă a datelor cercetării în scopul înțelegerii funcționării și implementării schimbărilor la nivelul organizației (Reason & Bradbury, 2001 cf.

wikipedia.org: Action Research). Din perspectiva semiotico-hermeneutică observăm că avem de-a face în realitate cu modele de practici discursive, cercetarea având o natură calitativă specifică ce implică o latură semiotică și fenomenologică pronunțată, în comparație cu cercetările sociologice tradiționale, a căror latură cantitativă, de analiză a unor variații cu caracter statistic era predominantă. În cercetarea acțiune, avem mai degrabă de-a face cu practici de analiză simbolică, aplicabile unor situații socio-culturale particulare, probabil irepetabile.

O taxonomie a cercetării acțiune cu referire la studiile vizând comunitățile multiculturale o propun cercetătorii Catherine Cassell și Phil Johnson:

- *Cercetarea acțiune ca experiment social*: fiind cea utilizată originar de Kurt Lewin, fundamentându-se pe o epistemologie obiectivistă în cadrul monismului metodologic, și pornind de la o presupuziție ontologică realistă: realitatea socială există cu adevărat, și poate fi cercetată în mod obiectiv, rezultatele putând fi obținute prin aplicarea unei metodologii corecte, și descriind în mod exact realitatea socială (Cassel, Buehring, Johnson 2006:790).
- *Cercetarea acțiune inductivă*: este de asemenea de orientare pozitivistă, urmărind accesul în mod inductiv a cercetătorilor la contextul cultural în starea sa naturală. Modelul cercetării acțiune inductivă se bazează pe o epistemologie de tip hermeneutic, și pe o semiotică a faptului social, privilegiind metodele comprehensive (bazate pe înțelegere), în cadrul dezvoltării unor metode calitative, sub forma de „Grounded Theory”, ce ghidează intervenția ulterioară (Cassel, Buehring Johnson 2006:792). Grounded Theory este considerată modalitatea privilegiată de investigare calitativă a socialului, care presupune construcția categoriilor și ipotezelor cercetării printr-un proces de interpretare a datelor colectate, mai degrabă decât utilizarea cercetării sociale pentru validarea unor ipoteze cu caracter

teoretic propuse apriori de cercetător și supuse validării (O'Connor et all, 2008:28-45). Simona Branc precizează în acest sens că Grounded Theory presupune generarea sistematică a conceptelor și teoriilor pe baza datelor colectate, fiind o „modalitate inductivă ce pornește de la observații generale,” urmând ca în procesul de analiză a datelor primare să se formeze categoriile conceptuale (2008:83). Ștefan Cojocaru atrage atenția asupra avantajelor utilizării cercetărilor calitative și în special a Grounded Theory în evaluarea programelor, dată fiind evitarea contaminării rezultatelor cu opinii predefinite ale cercetătorului (2007:138-151). În acest sens cercetarea calitativă are avantajul de a obține interpretări pornind de la opiniile exprimate de cei intervieuați și nu de la presupuzițiile proprii. Un exemplu interesant îl prezintă Daniela Cojocaru, care analizează construcția socială a copilăriei și parentalității din perspectiva construcționistă utilizând constrângerile epistemice ale Grounded Theory (2011).

- *Cercetarea acțiune participativă*: pornește de la două presupuziții diferite, prima conform căreia membrii comunității cercetate participă activ la întreaga cercetare din etapa de design a cercetării până în cea de diagnosticare și adoptarea unor strategii de acțiune, rolul cercetătorului fiind acela de facilitator (O'Connor et all, 2008:796). O a doua perspectivă se adresează întregii comunități, analizându-se „nevoia de schimbare” apărută la nivelul comunității în proprii săi termeni. Cercetarea se bazează pe interviuri și focus grupuri, având menirea de a putea genera o planificare strategică ulterioară, și de a da feed back membrilor comunității cu privire la transformarea problemelor cu care aceștia se confruntă într-o agendă organizațională.

- *Intervenția - Cercetarea participatorie*: Vizează participarea indivizilor comunității la procesele politice, cum ar fi cel de democratizare. Modelul pleacă de la teoria critică asupra proceselor de democratizare a practicilor sociale. Habermans aduce în atenția epistemologilor modificarea experiențelor senzorial-perceptivă sub influența experienței culturale, justificând astfel critica epistemologilor de tip pozitivist (O'Connor et. all, 2008).
- *Cercetarea acțiune deconstructivă*: caracterizată de presupuziția că limbajul- cu referire la orice tip de metanarațiune- nu poate reda realitatea. Cotitura lingvistică propune (hyper)realitatea ca fiind constituită din serii de constructuri sociale. Se pot astfel construi tot atâtea realități câte modalități de a le descrie putem constitui (O'Connor, et all, 2008). Cercetarea acțiune deconstructivistă are postmodernismul ca paradigmă constitutivă. O altă versiune de *Cercetare acțiune deconstructivă* este în viziunea lui O'Connor construcționismul promovat de Gergen. Se aduce în discuție anihilarea unor semnificații prin „*acordul democratic*” asupra interpretării unui discurs (O'Connor et. all, 2008). Construcționismul este în viziunea noastră în acord cu O'Connor, un constituent al discursului postmodern și deconstructiv, dar poate fi considerat ca punct de plecare a efortului transmodern de reinterpretare integrativă a realității, prin acțiunea afirmativă. În acest sens, în cadrul paradigmei afirmative, pornind de la construcționism, s-a dezvoltat „*ancheta apreciativă*”. Aceasta vizează sesizarea și amplificarea pozitivului, și construcția socialului pornind de la elementele de pozitivitate inerentă în cadrul oricărei comunități.

O altă taxonomie propusă de Wikipedia definește la rândul său următoarele tipuri majore ale cercetării acțiune:

- *Știința acțiunii* (Chris Argyris) își propune studierea designului atitudinal a persoanelor aflate în dificultate. Argyris consideră că acțiunile umane sunt programate să atingă consecințele dorite fiind guvernate de o serie de variabile din mediu. (Argyris apud wikipedia Action Science).
- *Cercetarea colaborativă* (John Heron și Peter Reason). Modelul pornește de la ideea că toți participanții activi la cercetarea acțiune sunt de fapt pe deplin implicați în aceasta în calitate de cercetători (Heron 1996: 56)
- *Cercetarea acțiune participatorie*. Acest model implică toate părțile relevante în examinarea comună a acțiunilor curente văzute ca problematice în scopul de a le schimba sau îmbunătăți. Metoda se bazează pe o reflecție critică asupra contextului istoric, politic, cultural, economic în care acțiunea se produce. (Wadsworth, 1998).
- *Anchor dezvoltare –acțiune* –se bazează pe auto-transformarea acțiunilor la nivelul organizației într-o manieră mai activă și mai durabilă.

Sondajul de opinie. Ancheta prin chestionar

Este metoda cea mai utilizată în cercetarea socială, fiind cea mai cunoscută, fiind uneori identificată cu cercetarea sociologică însăși (Hatos, 2008).

Definiții

Literatura de specialitate cuprinde numeroase încercări de definire a acestei metode.

„O metodă de a aduna informații de la un număr de indivizi, un eșantion, cu scopul de a afla informații despre populația din care este extras eșantionul. „Ancheta are drept scop căutarea de informații referitoare la un grup social dat (un stat, un grup etnic, o regiune, o clasă socială etc.). Aceste informații trebuie să poată fi prezentate sub formă cuantificabilă”. Ancheta – o metodă interogare asupra faptelor sociale (opinii, atitudini, motivații etc.) la nivelul grupurilor umane, mai mici sau mai mari, de analiză cuantificabilă a datelor în vederea descrierii și explicării lor (Cauc, 1997, p. 167, cf. Hatos, 2008).

Roger Mucchielli, spunea despre chestionar că „nu poate fi considerat decât o listă de întrebări”. Earl Babbie, spune că prin chestionar se înțelege „o metodă de colectare a datelor prin (1) întrebările puse persoanelor sau (2) prin întrebarea acestora dacă sunt de acord sau în dezacord cu enunțurile care reprezintă diferite puncte de vedere” (cf. Trașcă 2010).

Proiectarea chestionarelor

Considerații generale despre chestionarul sociologic

Elaborarea instrumentului se bazează pe etapa, anterioară, a operaționalizării. În această etapă se construiesc procedeele de măsurare a diferitelor concepte care intervin în cercetare. (De exemplu: coeziunea grupului, participarea la activitățile grupului de elevi, motivația pentru participarea la orele de educație fizică, bugetul de timp liber, bugetul de timp alocat pentru activități fizice, etc.). Finalitatea acestei etape este asigurarea unei cât mai bune validități și fidelități a măsurărilor noastre.

Chestionarul reprezintă o listă de întrebări. Întrebările corespund indicatorilor identificați pentru conceptele pe care dorim să le măsurăm. De exemplu, conceptului de satisfacție față de orele de educație fizică poate să îi corespundă un singur indicator, și deci, un singur item:

Cât de mulțumit sunteți de orele de educație fizică?

4. foarte mulțumit 3. mulțumit 2. nemulțumit 1. foarte nemulțumit 9. nu știu/ NR

Orice întrebare din chestionar are un rost. În mod normal derivă dintr-un set de ipoteze referitoare la fenomenul cercetat. Adeseori, ipotezele nu sunt explicitate, dar ele au orientat, chiar dacă nu sistematic și conștient construcția instrumentului.

Să mai menționăm că regulile de formulare a întrebărilor din chestionar se aplică atât în anchetele indirecte cât și în cele directe. Chiar dacă în cazul administrării cu operatori putem să ne bizuim pe aceștia, care putea adapta formulările la capacitate de înțelegere a subiecților, cel mai bine este ca întrebările să fie formulate și în chestionarele din anchetele directe ca și cum ar fi destinate auto-administrării iar operatorilor să li se solicite respectarea cât mai strictă a formulărilor din chestionar, intervențiile idiosincratice ale operatorilor putând provoca erori sistematice (Hatos, 2008).

În construcția întrebărilor trebuie să se țină cont de o serie de criterii (Becker):

- relevanța – conținutul întrebărilor trebuie să fie corelat cu tema și să aibă relevanță pentru obiectivele cercetării;
- simetria – fiecare întrebare trebuie să se refere la un anumit aspect particular și unic al cercetării;
- claritatea și simplitatea – întrebările trebuie să fie clare, simple, precise și să reflecte într-o manieră consistentă sensul itemului la care se face referire;
- adaptarea limbajului – care trebuie să fie înțeles de către persoanele supuse anchetei (cf. Trașcă, 2010).

Pretestarea chestionarului și studiul pilot

Un moment care nu poate să lipsească din elaborarea instrumentului unei anchete este pretestarea chestionarului. După elaborarea chestionarului într-o primă formă, acesta este aplicat unui lot de subiecți selectat din populația cercetării. Analiza rezultatelor acestei aplicări poate aduce mai multe contribuții valoroase la producerea, în final, a unui chestionar cât mai bun:

- Identificarea întrebărilor care produc multe non-răspunsuri sau răspunsuri evazive;
- Identificarea erorilor de formulare a întrebărilor sau a variantelor de răspuns;
- Stabilirea variantelor de răspuns la întrebările închise prin înregistrarea acestora prin întrebări deschise în pretestare;
- Identificarea unor întrebări necesare dar ignorate inițial;
- Aprecierea validității și fidelității unor instrumente de măsurare complexe (Hatos, 2008).

Mărimea și modul de selecție al eșantionului folosit la pretestare variază în funcție de resursele și obiectivele cercetării. În cazul unui studiu vast, care folosește multe întrebări inedite, în care precauția metodologică este importantă, este bine să realizeze pretestarea cu subeșantioane aleatoare suficient de mari pentru a se putea aprecia aspecte precum incidența non-răspunsurilor sau validitatea concurrentă a unor instrumente (Hatos, 2008).

Tipuri de întrebări

După conținut

- a. **Factuale:** prin care se înregistrează stări și acțiuni ale indivizilor sau ale comunităților în care trăiesc. Se referă la date direct observabile, dar deoarece observația ar costa prea mult, preferăm să-i întrebăm direct pe subiecți (Hatos, 2008)..

Ex. De câte ori ai jucat fotbal în ultima lună? ....

Întrebările de identificare trebuie plasate la finalul chestionarului pentru a nu permite modificarea răspunsurilor. Oricum, subiectul trebuie asigurat că aceste informații socio-demografice sunt solicitate doar datorită rigorilor cercetării, anonimatul răspunsurilor fiind asigurat (Hatos, 2008).

- b. **De opinie,** prin care se înregistrează tendințe, date referitoare la universul interior al subiectului, adică păreri, opinii, atitudini, motivații, credințe. Acestea nu pot fi obținute prin observație directă, e nevoie de interogarea subiecților. Interesul pentru opinii este justificat de presupuziția că universul „interior” al persoanei explică în mare parte comportamentul acesteia. Măsurări valide și fidele ale atitudinilor presupun utilizarea scalelor, adică a mai multor întrebări care să acopere extensiunea conceptului atitudinal și să elimine erorile sistematice care ne pândesc la fiecare întrebare în parte (Hatos, 2008).
- c. **Cunoștințe:** care pot fi utilizate pentru a evalua gradul în care subiecții cunosc anumite subiecte, pentru a evidenția preocupările intelectuale ale subiecților ori pentru a verifica onestitatea sau doar simpla tendință a subiecților de a oferi răspunsuri dezirabile din punct de vedere social (Hatos, 2008).

După forma de înregistrare

- 1) **Închise**, precodificate – care au variante de răspuns prestabilite;
- 2) **Deschise**, postcodificate – care nu au variantele de răspuns prestabilite. Pe lângă acestea apar destul de des următoarele variante:
- 3) Întrebările **aparent deschise** – când formularea întrebării este tipică întrebărilor închise, dar subiectului nu i se cere să aleagă dintre variantele prestabilite, ci operatorul introduce răspunsul liber primit într-una dintre variantele prestabilite din chestionar.
- 4) Întrebări **semi-deschise** (sau semi închise) când alături de variantele prestabilite apare și o variantă deschisă, **alta, care.....** (Hatos, 2008).

Măsurarea audiențelor

Au fost propuse diverse definiții pentru acest concept, supus unei sumare treceri în revistă în acest capitol, unde analiza a fost preponderent axată pe studiul sistemului de măsurare a audienței în SUA.

“Grup sau masă de ascultători, privitori sau spectatori. Grup de indivizi supuși unor programe de radio sau de televiziune ori unor anunțuri publicitare”.

“Difuzarea desemnează numărul concret de publicații vândute, în opoziție cu tirajul, numărul de exemplare imprimate și cu audiența, numărul total al cititorilor” (Baylon, Mignot, 2000).

Există astăzi suficiente date despre mărimea și structura audienței mass-media, cele mai multe provenind de la producători media, ceea ce induce suspiciuni asupra unor interese ascunse în atragerea publicității, astfel încât asemenea informații sunt cel mai adesea lipsite de utilitate pentru cercetătorii fenomenului mediatic. Dificultatea esențială în măsurarea audienței este dată de

lipsa de unitate a metodelor folosite, de varietatea lor adică, în SUA dezvoltându-se, de mai mulți ani, o adevărată industrie de stabilire a ratelor de audiență.

Tehnicile de bază pentru stabilirea audienței în radiodifuziune, utilizate adesea în combinații, sunt:

- 1) INTERVIURILE. La începutul activității sale, A. Crossley își construia sondajele pe baza telefoanelor date unor persoane alese absolut la întâmplare. Metoda e folosită și astăzi în exclusivitate de către unele companii. Altele realizează interviuri față în față, mai bogate în observații și informații, dar mai costisitoare și necesitând mai mult timp (Popa, 2007).
- 2) JURNALELE. Multe companii de rating (termenul este venit pe filieră americană și desemnează cotele de audiență) oferă indivizilor selecțai formulare pe care aceștia să le completeze cu date referitoare la programul sau canalul vizionat la un anumit moment. Asemenea formulare date spre completare fiecărui membru al gospodăriei, cu vârsta peste 12 ani, sunt apoi trimise companiei, care le centralizează și interpretează (Popa, 2007).
- 3) DISPOZITIVE METRICE. Pentru soluționarea problemei, Nielsen și Arbitron au creat noi dispozitive, denumite *peplemeters*, care presupuneau identificarea persoanei care privea la televizor, la un moment dat. Aceste aparate cereau o mare doză de responsabilitate din partea celor incluși în eșantion, responsabilitate pe care nu toți o aveau. De aceea, s-a găsit o altă soluție: *passive meters*, care recunoșteau în mod automat, în funcție de masa corporală, persoana care privea la televizor (Popa, 2007).

Cercetarea calitativă în științele comunicării

Robert Emerson (1983) definește cercetarea calitativă ca fiind „studierea oamenilor în mediul lor natural, în viața de toate zilele. Ea vizează cunoașterea modului în care trăiesc oamenii, în care vorbesc și se comportă, precum și a lucrurilor care îi bucură și îi supără. Ea țintește mai ales spre cunoașterea sensului pe care îl au pentru oameni propriile cuvinte și comportamente” (Vlasă 2010).

Orice demers științific conține o serie de etape metodologice pornind de la construirea ipotezelor și întrebărilor cercetării, explicarea și operaționalizarea cadrelor teoretice și coordonate cu acestea a ipotezelor cercetării, stabilirea metodelor, tehnicilor și instrumentele utilizate. În realizarea oricărei cercetări calitative se pleacă de la analiza unor teorii de referință în domeniul practicii sociale.

Norman și Yvona definesc cercetarea calitativă ca fiind un proces de concentrare a mai multor metode, implicând o abordare interpretativă și naturalistă a subiectului studiat (cf. Chelcea, 2007:72).

Petre Iluț (1997) Consideră că sunt, trei accepțiuni principale în care este utilizată analiza calitativă în cercetare:

- 1) cea de multi-, inter- sau chiar transparadigmatică;
- 2) cea de paradigmă majoră, care include unele paradigme particulare, dar nu pe cea pozitivistă;
- 3) cea de strategie metodologică concretă (metode și practici de cercetări empirice) și de finalizare și prezentare a rezultatelor, care poate avea un caracter aparadigmatic.

Autorul menționat consideră cercetarea calitativă un domeniu de investigație de sine stătător. El transcende discipline, domenii și subiecte tematice. O complexă și interconectată familie de termeni, concepte și asumptii înconjoară termenul «cercetări calitative». Acestea includ tradiții asociate postpozitivismului, poststructuralismului și multe perspective de cercetare calitativă sau metode conectate studiilor culturale și interpretative.

Interviul

Cuvânt împrumutat din limba engleză (interview) interviul reflectă și semnifică în limba română, una din cele mai caracteristice activități umane – comunicarea, convorbirea, transmiterea verbală a unor informații între oameni.

„Este un procedeu de investigație științifică care utilizează procesul comunicării verbale pentru a culege informații în legătură cu scopul urmărit”(Pinto, Grawitz, 1964, p. 591 în Miftode, 2003, p: 244). “Jucând un rol secundar într-o investigație sociologică, tehnica interviului are menirea de a ne furniza date suplimentare și complementare cu privire la tema studiată, date care sprijină sau care repun în discuție concluziile formulate pe baza datelor observației directe sau ale documentării”(Miftode, 2003, p:244).

În cadrul interviului se utilizează în general întrebări deschise care să permită interviuatului o cât mai largă exprimare a opiniilor sale, o descriere exactă a problemelor cu care se confruntă, așa cum el o percepe (Sandu, 2002, p:78). Interviul nu este însă numai o simplă discuție “în doi”, ci și o tehnică de investigație științifică, aplicată de echipe mai mult sau mai puțin numeroase pentru cunoașterea științifică și “inter-disciplinară” a unui anumit fenomen sau domeniu social, caz în care “discuția în doi” (de tip oarecum, ziaristic, reportericesc) se “integrează” unui ansamblu de mijloace de culegere a datelor, ca etapă sau ca “moment” al unui demers sociologic. Interviul sociologic este

astfel “un procedeu de investigație științifică care utilizează procesul comunicării verbale pentru a culege informații în legătură cu scopul urmărit”.

În Tratatul de psihologie socială, Roger Daval și colaboratorii (1967, p. 121 apud Chelcea, 2001, p. 122) fac distincțiile convenite între situația de interviu și fenomenele psihosociologice amintite:

1. Interviul presupune *întrevederea*, dar nu se confundă cu aceasta. Oamenii se întâlnesc chiar fără scopul de a obține informații unii de la alții, ci pur și simplu pentru a se vedea, pentru plăcerea de a fi împreună. Chiar dacă își vorbesc, nu înseamnă neapărat că schimbă informații. Evident, interviul poate constitui un scop al întrevederii, dar întâlnirea dintre două sau mai multe persoane adesea are cu totul alte scopuri.

2. Nu există interviu fără *convorbire*, dar nu orice conversație constituie un interviu. Convorbirea presupune schimbul de informații în legătură cu o temă sau alta. Persoanele care conversează schimbă frecvent rolurile de emițător și de receptor. Informația nu este direcționată într-un singur sens, nu există un conducător al discuției, așa cum stau lucrurile în cazul interviului.

3. Interviul reprezintă mai mult decât un *dialog* – apreciază Roger Daval –, pentru că nu totdeauna dialogul are drept scop obținerea de informații. În filme, de exemplu, dialogul permite exprimarea stărilor sufletești; în filosofie prin dialog permite exprimarea stărilor sufletești; în filosofie prin dialog se exprimă ideile, gândirea, concepția autorilor. Dialogurile socratice sunt veritabile reflecții filosofice, nu căutarea obținerii unor informații. Nici Socrate și nici Platon nu „interviewau”, ci își expuneau în dialogurile lor concepțiile filosofice.

4. Interviul nu poate fi confundat cu *interogatoriul*, deși și într-un caz și în celălalt există o persoană care pune întrebări, care dirijează discuția. Obținerea informațiilor prin interogatoriu evocă

obligația de a răspunde, constrângerea exterioară. Din contră, interviul presupune libertatea de expresie a personalității, chiar bucuria oamenilor de a-și spune cuvântul, de a-și face publice opiniile (Burlacu, 2010).

În interviul comprehensive calitativ anchetatorul se angajează puternic în formularea întrebărilor pentru a provoca angajarea respondentului. Analiza datelor obținute se face în colaborare cu cel interviuat. “De ce?”, “Cum?” sunt întrebări care se pun în cazul în care informațiile necesită clarificări. Astfel, interpretările capătă un plus de obiectivitate, rezultatele fiind mai realiste (Burlacu, 2010).

“Interviul comprehensiv își propune o restructurare a situației. Se consideră că socialul nu poate fi înțeles separat de percepția subiectivă a individului, separat de cunoașterea comună. Demersul comprehensiv pornește de la ideea că oamenii nu sunt simpli purtători de informații, ci participă la construirea socialului. Ca urmare ei sunt deținători de informații care trebuie abordate din interior, prin intermediul sistemului de valori al indivizilor”.

Focus grupul

Interviul de tip focus grup este un interviu de grup, focalizat pe o anumită temă, strict delimitată, care este condus de un moderator și face parte din categoria tehnicilor calitative de culegere a datelor pentru analiza percepțiilor, motivațiilor, sentimentelor, nevoilor și opiniilor oamenilor. Această tehnică este o “discuție de grup planificată organizată pentru obținerea percepțiilor legate de o arie de interes strict delimitată, desfășurată într-un mediu permisiv; discuția este relaxată și adesea plăcută pentru participanții care își împărtășesc ideile și percepțiile; membrii grupului se influențează reciproc, răspunzând ideilor și comentariilor” (Krueger, Casey, 2005:21).

Interviul de tip focus grup se diferențiază de interviul individual prin aceea că “focus grupul smulge o multiplicitate de perspective și procese emoționale într-un context de grup” (Daniela Cojocaru, 2003, p. 89) care produc o mare cantitate de date datorită interacțiunii dintre membrii grupului. Prin intermediul focus grupului se obțin date calitative despre comportamente, percepții, opinii și nu informații cantitative de tip cifric.

Simona Branc evidențiază trei categorii de limite ale focus grupului, și anume:

- primă categorie derivă din natura calitativă a investigației și e legată relevanța statistică slabă;

- a doua categorie de limite derivă din faptul că moderarea acestor interviuri este extrem de complexă, iar rezultatele depind într-o mult mai mare măsură de activitatea moderatorului decât în cazul unor interviuri obișnuite;

- a treia categorie de limite este și cea mai importantă referindu-se la diverse fenomene de grup- efecte de polarizare (exagerarea opiniilor și atitudinilor exprimate, ca efect al presiunii grupurilor); efectul de turmă- conformarea la normele grupului, contagiunea grupului, etc.

Focus Grupul este o formă specială de interviu bazată pe o anumită temă, strict delimitată, care este condus de un moderator și face parte din categoria tehnicilor calitative de culegere a datelor pentru analiza percepțiilor, motivațiilor, sentimentelor, nevoilor și opiniilor oamenilor (Cojocaru, 2005). Ștefan Cojocaru prezintă focus grupul ca fiind o “discuție de grup planificată organizată pentru obținerea percepțiilor legate de o arie de interes strict delimitată, desfășurată într-un mediu permisiv; discuția este relaxată și adesea plăcută pentru participanții care își împărtășesc ideile și percepțiile; membrii grupului se influențează reciproc, răspunzând ideilor și comentariilor” .

Richard Krueger și Mary Casey definesc focus grupul ca un tip de grup special din punctul de vedere al scopului, mărimii, a alcătuirii și proceselor folosite. Aceasta reprezintă o modalitate de a înțelege mai bine cum se simt oamenii sau ce părere au față de o anumită problemă, față de un produs sau un serviciu (Krueger, Casey, 2005:21).

Suntem de acord cu Maria Socoro și Cristina Fernando (2010) care consideră că membrii focus grupului trebuie să fie implicați în toate fazele procesului, aceștia fiind considerați co-cercetători în procesul de dezvoltare de noi propuneri de dezvoltare.

Dana Cojocaru consideră că interviul de tip focus grup se diferențiază de interviul individual prin aceea că “focus grupul smulge o multiplicitate de perspective și procese emoționale într-un context de grup”(Cojocaru D., 2003:89) care produc date datorită interacțiunilor dintre indivizii participanți, dar care nu încurajează discuțiile interactive dintre participanți. Prin intermediul focus grupului se obțin date calitative care surprind comportamente ale indivizilor, percepții și opinii și nu informații cantitative de tip cifric (Cojocaru, St., 2005).

Adrian Hatos (2009) pornind de la Ștefan Cojocaru consideră că focus grupul este o tehnică pe care o putem folosi în cercetarea/evaluarea unei situații, probleme prin prisma interpretărilor pe care le dau oamenii acestora, a sentimentelor față de un anumit eveniment, fenomen, a opiniilor față de un program, produs, servicii, idei etc. Practic, el poate fi aplicat în toate domeniile vieții sociale atunci când se urmărește obținerea unor informații în mod nemijlocit de la persoane. Tehnica focus grupului este una calitativă, dar care nu exclude tehnicile de tip cantitativ.

Organizarea focus grupului

La focus grup participă între 6 și 10 persoane în funcție de criteriile vizate de tema de cercetare și implicația moderatorului (Cojocaru Ștefan 2005). Etapele unui focus grup sunt următoarele:

- stabilirea temei de discuție;
- stabilirea structurii grupului și a modalităților de selectare a participanților;
- elaborarea și testarea ghidului de interviu;
- stabilirea datei, locului și pregătirea acestuia pentru întâlnire;
- pregătirea moderatorului, a asistentului moderator;
- derularea focus grupului (Cojocaru D., 2003; Cojocaru, 2005; Hatos, 2009).

Monitorizare de presă

Această metodă presupune urmărirea publicațiilor din presa scrisă/electronică, radio și TV referitoare la tematica de cercetare, precum și vizualizarea/audierea celor mai importante emisiuni de nou receptate prin intermediul unei grile de lectură calitative.

Serviciile de monitorizare oferite

Realizarea de dosare de presă. Articolele sunt prezentate în întregime, așa cum apar ele în publicațiile monitorizate. Toate articolele vor fi însoțite de o scurtă fișă tehnică care cuprinde date despre publicația în care a apărut articolul, tirajul acesteia, autorul articolului, suprafața și aprecierea calitativă a acestuia: pozitiv, neutru, negativ.

Realizarea unei sinteze (rezumarea tuturor știrilor și articolelor apărute) pe baza materialelor selectate din presă pe un anumit domeniu. În acest fel vă vom informa care este ponderea

fiecărui subiect în totalul materialelor; distribuția pe suporturi media în funcție de apreciere; distribuția cronologică a evenimentelor și frecvența acestora; evidențierea celor mai mediatizate evenimente; evidențierea materialelor cu conotații nefavorabile și favorabile; analiza subiectului țintă în context concurențial. Licitajii - Anunțurile de licitații apărute în presa scrisă sau în Monitorul Oficial, partea a VI-a pentru diverse domenii de activitate. Este cel mai simplu mod de a-ți crește imediat vânzările.

Inregistrări audio și video - pachetul cuprinde transcrierea unor emisiuni televizate precum și un rezumat al principalelor jurnale de știri difuzate de către posturile de radio și televiziune centrale. Transcrierea unor alte emisiuni sau jurnale de știri se face pe baza unor comenzi anterioare. Suportul media pe baza căruia sunt realizate aceste transcrieri include majoritatea posturilor de radio și televiziune centrale.

Avertizare este un serviciu de înștiințare rapidă despre difuzarea unor știri sau alte materiale jurnalistice ce ar putea afecta într-o manieră negativă imaginea clientului. Înștiințarea se face imediat, atât prin transmiterea integrală a textului vizat cât și prin apel telefonic.

Mixarea metodelor și metisarea teoriilor

Ștefan Cojocaru definește procesul de metisare a teoriilor ca fiind o formă de descoperire, construcție și argumentare a noi teorii pornind de la elementele unor paradigme diferite (2010:148). Mixarea metodelor este văzută de Ștefan Cojocaru ca o utilizare a unor metode combinate în cercetarea socială ce vizează descrierea cât mai exactă și fidelă a complexității realității sociale. Mixarea metodologică are avantajul diminuării erorilor inerente aplicării oricăror metodologii, pe de o parte, și de a genera înțelesuri mai profunde și mai largi, pe de cealaltă parte (2010:144). Mixarea metodologică este așadar un proces

clarificatoriu și generator de profunzime în procesul evaluării realității sociale, în timp ce metisarea generează inovație socială prin caracterul transparadigmatic.

Mixarea metodelor privește combinarea diverselor metode de cercetare atât cantitative cât și calitative și contextualizarea acestora. “Mixarea metodelor oferă atât date statistice ușor de reținut și de folosit în retorica decidenților cât și analizei calitative ce surprind profunzimea fenomenului”.

Metisarea teoriilor este văzută ca o formă de descoperire, construcție și argumentare de noi teorii pornind de la elemente paradigmatic diferite. Ștefan Cojocaru (2010) se oprește asupra problemei validității în evaluare insistând asupra reproductivității rezultatelor, factorilor care influențează validitatea internă, riscurile care apar în asigurarea validității externe. Soluția pentru asigurarea validității evaluării este văzută în triangulare “ o strategie prin care se folosesc diverse metode pentru a evalua același fenomen în scopul asigurării convergenței”. Sunt puse în evidență triangularea datelor (a surselor de date) a investigatorilor, a perspectivelor teoretice, a metodologiilor, a măsurătorilor, a concluziilor în cadrul studiului și a concluziilor față de alte cercetări.

Bricolaj în cercetarea calitativă

Termenul de *bricolage* pleacă de la recunoașterea diversității foarte mari a tradițiilor intelectuale, filosofice, strategiilor, metodelor și practicilor care se pot regăsi în cercetarea calitativă, diversitate care face dificilă definirea cu precizie a modului în care acționează un cercetător calitativist.

„Cercetarea calitativă implică folosirea chibzuită și colectarea unei varietăți de materiale empirice – studii de caz, experiențe personale, introspecție, interviuri, artefacte, texte și producții culturale (...) care descriu momentele obișnuite și problematice precum și semnificațiile acestora în viețile oamenilor. Prin urmare, cercetătorul pune în practică o gamă largă de practici interpretative interconectate, sperând întotdeauna

la o mai bună înțelegere a subiectului” (Denzin & Lincoln, 2003, p.5). Și pentru că fiecare din aceste practici fac lumea vizibilă într-un mod diferit, este binevenită utilizarea mai multor practici interpretative în orice studiu.

Norman Denzin și Yvona Lincoln descriu utilizarea metodologiilor și practicile multiple și diverse ca *bricolage*, iar cercetătorul calitativist ca bricoleur, adică „cineva capabil să realizeze unui număr mare de sarcini diverse, de la interviu la observație, de la interpretarea documentelor personale și istorice la o intensă autoreflexie și introspecție... și care este informat în legătură cu multe paradigme interpretative (feminism, marxism, studii culturale, constructivism) care pot fi folosite într-o problemă concretă” (2003, p.6). Cercetătorul calitativist poate avea asociată o imagine versatilă, el este în același timp om de știință, dar și artist, eseist, critic, angajat în variate tipuri de bricolaje, adică moduri de a lega într-o manieră consistentă fragmente diverse de metodologii, metode, materiale empirice, moduri de reprezentare etc., motivate de problema și situația de cercetare (Cojocaru, D, 2011).

Interpretarea datelor calitative

Conform cercetării de tip Grounded Theory, cunoașterea evoluează în timpul procesului de cercetare în sine și este un produs de continuă interacțiune dintre colectarea și analiza datelor. Prin urmare, spre deosebire de multe alte metode, teoreticienii nu așteaptă până când toate datele sunt colectate înainte de începerea analizei, ci mai degrabă caută sensul prin interogarea datelor incipiente (Goulding, 1999).

Prezenta cercetare evoluează pe parcursul obținerii de date și de asemenea intercalării / confruntării acestora cu informațiile deja existente în literatura de specialitate.

Strauss și Corbin (1998:5) se referă la construcțiile generate în procesul de Grounded Theory ca fiind modificabile, deschise și negociabile. Grounded Theory în sine reprezintă o strategie de cercetare care își propune generarea unor noi teorii sau modele plecând de la datele concrete (Sandu, 2009). În acest sens elementele de Grounded Theory utilizate în cercetarea noastră vizează permanenta reorganizare a structurii de implementare a modelului propus.

Interpretarea datelor s-a realizat prin metoda inducțiilor succesive (Sandu, 2009) specifice Grounded Theory (LaRossa, 2005).

Literatura de specialitate definește *Grounded Theory* ca fiind o abordare inductivă, ce pornește de la observații generale și care pe parcursul procesului analitic creează categorii conceptuale care explică tema cercetată (Sarker, et all 2001, Allan, 2003). Se insistă asupra rolului teoriei de a manageria datele în cadrul cercetării pentru a furniza moduri de conceptualizare a descrierilor și explicațiilor (Branc, 2008).

În opinia autoarei Simona Branc una din metodele cele mai potrivite analizei datelor calitative este grounded theory, aceasta presupunând un proces de generare sistematică a conceptelor și teoriilor pe baza datelor colectate. Literatura de specialitate definește Grounded Theory ca fiind o abordare inductivă, ce pornește de la observații generale și care pe parcursul procesului analitic creează categorii conceptuale care explică tema cercetată. Cercetarea insistă asupra rolului teoriei sociologice de a manageria datele în cadrul cercetării și pentru a furniza moduri de conceptualizare a descrierilor și explicațiilor (Goulding, 1999; Branc, 2008).

Strauss și Corbin (1998:5) se referă la construcțiile generate în procesul de Grounded Theory ca fiind modificabile, deschise și negociabile. Grounded Theory în sine reprezintă o strategie de cercetare care își propune generarea unor noi teorii sau modele plecând de la datele concrete. Grounded Theory presupune un

efort sistematic de generarea a conceptelor și teoriilor pe baza datelor colectate (Branc, 2008). Este o abordare inductivă (Sandu, Ponea 2010) ce pornește de la datele colectate de la subiecți, prin tehnici ce permit interpretări calitative: interviuri, focus grupuri, etc. Pe parcursul unui proces inductiv se creează categorii conceptuale cu un nivel de generalitate din ce în ce mai crescut, care explică tema cercetată. Această abordare este opusă unei logici deductive, în care se pornește de la presupuziții stabilite a priori (Glaser și Strauss, 1967, Adam, 2009). În cadrul cercetării de tip Grounded Theory teoria evoluează în timpul procesului de cercetare în sine și este un produs de continuă interacțiune dintre colectarea și analiza datelor. Prin urmare, spre deosebire de multe alte metode, teoreticienii nu așteaptă până când toate datele sunt colectate înainte de începerea analizei, ci mai degrabă caută sensul prin interogarea datelor incipiente (Goulding, 1999). Cercetarea evoluează pe parcursul obținerii de date și de asemenea intercalării / confruntării acestora cu informațiile deja existente în literatura de specialitate.

Pornind de la lucrările lui Marvasti (2004), cercetătoarea Simona Branc identifică următoarele etape ale unei cercetări bazate pe Grounded Theory:

- colectarea și analiza simultană a datelor;
- evidențierea temelor emergente din analiza timpurie a datelor;
- descoperirea principalelor procese sociale revelate de datele colectate;
- construcția inductivă a unor categorii abstracte care explică și sintetizează aceste procese;
- eșantionare în scopul îmbunătățirii categoriilor printr-un proces comparativ;
- integrarea categoriilor într-un cadru teoretic care precizează cauzele, condițiile și consecințele proceselor studiate.

Cunoașterea lumii este în mod esențial o creație umană și nu o oglindă a unei realități independente. Premisele centrale ale

construcționismului propuse de Van der Haar (2002 :22) pornită de la contribuțiile lui Burr, Gergen și Bouwen sunt:

- construcționismul social asumă faptul că lumea nu poate fi cunoscută așa cum este ci mai degrabă pot fi cunoscute o serie multiplă de realități construite social;

- construcționismul social vede limbajul, comunicarea și discursul ca având rolul central al procesului interactiv prin care înțelegem lumea și pe noi înșine;

- construcționismul social vede limbajul și comunicarea ca un proces de coordonare a actorilor;

- construcționismul social se preocupă de procesul relațional prin care actorii sociali construiesc realitățile sociale;

- construcționismul social presupune o distincție exclusivă dintre subiect și obiect, nu este o construcție fericită sau necesară și din acest motiv propune depășirea dualismului restrictiv care le vede pe cele două ca existând independent una de cealaltă;

- adepții construcționismului social consideră importantă reflecția asupra fondului social cultural istoric al asumărilor și constructelor noastre și menținerea unor deschideri asupra altor realități posibile construite.

Simona Branc consideră pornind de la lucrările lui Charmaz (2006), Constructive Grounded Theory o abordare metodologică care pune accentul pe modul în care datele și analiza lor sunt produse ale interacționismului simbolic. Într-o abordare constructivistă se pornește de la interacțiunea socială și modul în care aceasta creează sens. Datele analizate nu reflectă doar contextul temporal, spațial sau cultural, ci și punctul de vedere al cercetătorului (Plugaru, Ponea, 2010). Abordarea constructivistă pleacă de la premisa că există realități multiple și că datele colectate reflectă o construcție mutuală ce s-a născut din interacțiunea dintre cercetător și subiectul cercetat.

Constructivist Grounded Theory pornește în opinia Simonei Branc de la o codificare a datelor folosind concepte senzitive – instrumente de analiză care pot fi revizuite pentru a fi

concordante cu nuanțele subiectului cercetat. Codarea datelor urmează două faze: codarea inițială și codarea selectivă/focalizată (Lincoln, Denzin, 2000). Codarea inițială are ca scop cercetarea datelor în scopul descoperirii temelor sau categoriilor semnificative. Aceasta este urmată de o codare focalizată, ce presupune o categorizare a datelor mai apropiată de teorie.

Sharan consideră categoriile drept elemente conceptuale care acoperă mai multe exemple individuale sau unități de date, marea provocare a analizei calitative fiind aceea de a găsi exact acele regularități și paternuri care derivă din datele cercetării de tip Grounded Theory (Sandu, Ponea, Vlasă, 2010). Proveniența categoriilor trebuie să fie clară în cercetare ca derivând din date și fiind deasupra acestora, ca nivel de generalitate, putându-se referi ulterior la alte date similare (2010). De exemplu într-o analiză vizând competențele necesare a fi transmise în procesul educațional unei categorii de profesioniști, de exemplu cele necesare meseriei de brutar, regularitățile observate, de exemplu necesitatea controlului calității producției se poate transfera, ipotetic vorbind, altor profesii pentru care se realizează analiza ocupațională, inclusiv celei de educator.

Procesul de codare a datelor obținute începe cu citirea transcrierii interviului/focus grup/brainstormin/ etc însoțit de note pe marginea transcrierii cum ar fi: notări, comentarii, observații. Acest proces de notare a ceea ce apare ca potențial relevant, care vă poate răspunde întrebărilor cercetării poartă numele de codare.

La începutul analizei, cercetătorii trebuie să fie deschiși, considerând că orice este posibil în acest moment; această primă codare se numește codare deschisă – open coding. O a doua etapă în cadrul procesului de analize de date este codarea axială, propusă de Corbin și Strauss (2007). Codarea analitică reprezintă o reflectare asupra sensului celor spuse de interlocutori. Pe parcursul acestei etape se stabilesc o serie de itemi de referință care se compară cu cei din analiza transcrierii (codare deschisă).

Listele care rezultă în urma acestui proces trebuie reunite într-una singură care constituie lista primară a sistemului de clasificare și de analiză a regularităților și paternurilor.

Analiza de conținut calitativă se întemeiază pe paradigma constructivistă (construcționistă în accepțiunea restrânsă utilizată de noi anterior). Ea își propune să creeze o „înțelegere a semnificațiilor latente ale mesajelor analizate. Analiza de conținut cantitativă presupune un proces de codare și analiză statistică a datelor extrase din conținutul lucrării sub forma extragerii frecvențelor, analiza contingenței etc (Adam, 2009).

Noi preferăm să utilizăm un proces de codare în etape succesive, pornind de la selecția unor structuri comunicaționale (in vivo) preluate direct din transcrierile unităților comunicaționale ale subiectului. Față de acestea vom trece la procese inductive, de extragere a semnificațiilor atribuite răspunsurilor subiecților, și atribuirea unei categorii semnificative. De exemplu așa cum am procedat la extragerea cuvintelor cheie, apoi la reunirea mai multor afirmații ale subiectului (subiecților) în categorii primare, și pe care le vom reuni ulterior în categorii secundare. Procesul trebuie să se încheie într-un număr finit de pași prin identificarea unor categorii de maximă generalizare.

A. Marvasti (2004, p.85) stabilește următoarele etape ale unei cercetări bazate pe Grounded Theory.

- Colectarea și analiza simultană a datelor;
- Evidențierea temelor emergente din analiza timpurie a datelor;
- Descoperirea principalelor procese sociale relevate de datele colectate;
- Construcția inductivă a unor categorii abstracte care explică și sintetizează aceste procese;
- Eșantionare în scopul îmbunătățirii categoriilor printr-un proces comparativ;

- Integrarea categoriilor într-un cadru teoretic care precizează cauzele, condițiile și consecințele proceselor studiate (Branco, 2008, p:86).

În versiunea obiectivă a „Grounded Theory”, înțelesul e ceva ce trebuie „descoperit” din cadrul datelor.

În analiza datelor obținute în cadrul cercetării, s-a pornit de la identificarea elementelor cele mai importante și cele mai relevante pentru obiectivele și scopul lucrării, după care am extras categoriile prin două inducții succesive (Sandu, 2010):

- Extragerea cuvintelor cheie care derivă din expresiile subiecților intervievați;
- Identificarea categoriilor în care se încadrează răspunsurile subiecților.

Bricolajul în cercetarea calitativă

Bricolajul este o practică *pragmatică, strategică (bricoleur-ul își subordonează scopurilor mijloacele cele mai adecvate, aflate la îndemână), reflexivă și autoreflexivă*, aplicabilă la nivel teoretic, metodologic, interpretativ, critic, politic, iar produsul *bricolajului* este similar unui montaj sau colaj inovativ care reflectă înțelegerea și interpretările acestuia asupra lumii sau a fenomenului studiat (Baban, p.14).

În esență, metafora *bricolajului* sugerează complexitatea demersului de cercetare și multitudinea provocărilor pe care le are de întâmpinat cercetătorul:

bricolajul metodologic - cercetătorul care realizează bricolajul metodologic trebuie să aibă o cunoaștere bună și un oarecare grad de familiaritate față de metodele de culegere și de analiză a datelor, începând cu istoricul fiecărei metode și terminând cu maniera utilizării lor practice, în așa fel încât să poată evalua, în funcție de context, punctele tari și punctele slabe ale acestora, precum și gradul lor de adecvare la subiectul cercetării.

bricolajul teoretic – face posibilă utilizarea diverselor paradigme și abordări prin combinare, suprapunere etc, *bricolajul*

interpretativ integrează înțelegerea cercetării ca proces interactiv în a cărui ecuație sunt prezente și datele cercetătorului și cele ale subiecților, *bricolajul politic* își asumă imposibilitatea neutralității axiologice a cercetării etc (Cojocaru, D. 2011).

Analiza frecvenței unei teme în cadrul comunicării

În cadrul așa numitelor studii asupra tendinței se face o comparație a mesajelor pe care același emitent le-a transmis în diferite momente. O temă predilectă pentru un studiu de tendință o formează modificările de program politic din evoluția unui partid de-a lungul anilor. Analiza tendinței pornește de la analiza frecvențelor urmărind să pună în evidență în cadrul comunicării orientarea (atitudinea) pozitivă, neutră sau negativă a emițătorului față de o persoană, o idee, un fapt social, un eveniment. Ca și în cazul analizei de frecvență, se începe prin identificarea temelor, fiecare temă fiind clasificată după poziția pozitivă, neutră sau negativă exprimată. Din conținutul total sunt reperate unitățile conținutului în legătură cu tema selectată și se trece la clasificarea lor după cum atitudinea este neutră, pozitivă sau negativă (Stănciugelu, 2011).

Evidențierea tendinței se face prin folosirea formulei:

$AT = F - D / L$ (când se iau în calcul numai unitățile de conținut în legătură cu tema) sau

$AT = F - D / T$ (când se iau în calcul numărul total de unități de conținut)

unde:

AT - indicele de analiza a tendinței;

F - numărul de unități favorabile;

D - numărul de unități defavorabile;

L - numărul de unități în legătură cu tema;

T - numărul total de unități (Stănciugelu, 2011);

În formulele prezentate, unitățile conținutului neutru nu au fost luate direct în calcul. Însa s-a observat că indicele de tendință descrește în valoare absolută atunci când crește numărul de unități

de conținut neutre; dacă toate unitățile conținutului în legătură cu tema dată sunt neutre, atunci indicele de tendință este egal cu 0; dacă nu există unități neutre, atunci indicele de tendință rezultă din raportarea numărului de unități favorabile la numărul unităților de conținut defavorabile (Stănciugelu, 2011).

În cazul al doilea, al contingenței, cercetarea se concentrează asupra interdependenței dintre elementele textuale ale aceluiași mesaj. Analiza contingenței permite evidențierea structurilor de asociere a termenilor (conceptelor) dintr-un text. Frecvența de apariție asociată a "cuvintelor-cheie" în textul analizat (frecvența relativă) se compară cu probabilitatea teoretică de asociere a lor. Dacă diferența este semnificativă, se trage concluzia că asocierea termenilor nu este întâmplătoare, ea datorându-se fie unei particularități de stil, fie intenției manifeste sau latente a autorului (Stănciugelu, 2011).

Psiholingviștii, spre exemplu, consideră că dificultatea unui text depinde de vocabular, structura propozițională, densitatea conceptuală și de interesul oamenilor. Tabelul următor redă corelația acestora cu gradul de dificultate pe care-l presupune lectura unui text.

Aspectele de stil: Determinantele gradului de dificultate a lecturii

Vocabularul: Un text este cu atât mai dificil cu cât folosește mai multe neologisme sau cuvinte rare.

Structura propozițională: Propozițiile relativ lungi sunt mai dificile decât propozițiile scurte.

Densitatea conceptuală: Textul este cu atât mai ușor de citit, cu cât se folosesc mai multe cuvinte pentru a exprima o idee; densitatea conceptuală are de-a face cu numărul propozițiilor secundare.

Interesul oamenilor: Textele care se referă la persoane fizice sunt mai ușor de înțeles decât textele despre chestiuni abstracte. (Stănciugelu, 2011).

Ancheta Apreciativă aplicată în dezvoltarea organizațiilor

Cercetarea acțiune tradițională a fost definită metodologic de către fondatorul psihologiei sociale și organizaționale și a dinamicilor de grup Kurt Lewin. Teoriile sale pornesc de la conceptul de analiză a câmpului de forțe ce constituie un cadru constructiv a identificării unor factori și forțe ce influențează o situație socială (Lewin 1943). Termenul de cercetare acțiune a fost introdus de Kurt Lewin în studiul Action Research and Minority Problems (1946: 34-36). Cercetarea acțiune este descrisă ca o cercetare comparativă asupra condițiilor și efectelor diferitelor forme de acțiune socială și a cercetărilor ce conduc spre acțiune socială. Metoda utilizează o spirală de pași fiecare compus dintr-un circuit de tipul planificare, acțiune, identificare a faptelor sociale și a rezultatelor acțiunii (1946: 34-36). Cercetarea acțiune este definită ca un proces reflectiv de rezolvare progresivă a problemelor condus de indivizi ce acționează împreună cu ceilalți (beneficiari n.n) într-o comunitate de practică pentru îmbunătățirea modalităților de rezolvare a problemelor (wikipedia.org: Action Research).

Caracteristica fundamentală a cercetării acțiune este ***practica cercetării colaborative și utilizarea unor metode colaborative***. Cercetarea acțiune este o anchetă interactivă care pune în acțiune simultan procesul rezolvării de probleme cu cel de analiză colaborativă a datelor cercetării în scopul înțelegerii funcționării și implementării schimbărilor la nivelul organizației (Reason & Bradbury, 2001 apud wikipedia.org :Action Research) Mihai Pascaru (2009) împarte cercetarea acțiune în ***mai multe modele situaționale***:

- cercetarea acțiune propriu-zisă;
- cercetarea dezvoltare;
- cercetarea feministă.

Cercetarea acțiune vizează găsirea de soluții practice la probleme concrete în același timp atingerea unor obiective științifice prin cooperarea dintre cercetătorul agent al schimbării și subiecții beneficiarii cercetării acțiunii. Autorul menționat face de asemenea o distincție între metoda intervenției sociale și cercetarea acțiune. În timp ce intervenția își propune să conștientizeze actorii sociali colectivi asupra potențialului și rolului acestora în schimbarea socială, cercetarea propriuzisă își propune direct obținerea schimbării sociale.

Putem defini următoarele tipuri majore ale cercetării acțiune:

- **Știința acțiunii** (Chris Argyris) își propune studierea designului atitudinal a persoanelor aflate în dificultate. Argyris consideră că acțiunile umane sunt programate să atingă consecințele dorite, fiind guvernate de o serie de variabile din mediu. (Argyris apud wikipedia Action Science).
- **Cercetarea colaborativă** (John Heron și Peter Reason). Modelul pornește de la ideea că toți participanții activi la cercetarea acțiune sunt de fapt pe deplin implicați în aceasta în calitate de cercetători (Heron 1996: 56).
- **Cercetarea acțiune participatorie**. Acest model implică toate părțile relevante în examinarea comună a acțiunilor curente văzute ca problematice în scopul de a le schimba sau îmbunătăți. Metoda se bazează pe o reflecție critică asupra contextului istoric, politic, cultural, economic în care acțiunea se produce. (Wadsworth, 1998).
- **Ancheta dezvoltare-acțiune** (William Torbert) –se bazează pe auto-transformarea acțiunilor la nivelul organizației într-o manieră mai activă și mai durabilă.
- **Abordarea teoriei vii** (Witehead & Mc Niff) - cei doi consideră că indivizii generează teorii explicatorii sub

influența propriei educații ce acționează în procesul propriu de învățare proprie cât și a celorlalți (wikipedia: Action Research).

Deși cercetarea-acțiune a fost și rămâne “piatra unghiulară” a practicii dezvoltării organizaționale, în opinia lui G. Bushe, ultimele două decenii au consacrat o variantă a acesteia, numită anchetă apreciativă (2007). Gervase Bushe (1995), unul din teoreticienii anchetei apreciative consideră aceasta ca pe o teorie a organizării și o metodă a schimbării sociale, una din cele mai semnificative inovații în cercetarea acțiune.

Conceptul de anchetă apreciativă este lansat de către David Cooperrider și Suresh Srivatsva în lucrarea *Appreciative inquiry in organizational life*, apărut în 1987. Autorii reiau în acest articol o dezbateră legată de importanța teoriei pentru (re)construcția social organizațională, discutată în contextul potențialului Cercetării-Acțiune preluând ideile lui Kenneth Gergen legate de caracterul cunoașterii teoretice și rolul ei în transformarea socială propunând o redefinire a scopurilor științifice ale Cercetării-Acțiune: “scopul științei nu este descoperirea și verificare legilor sociale care să permită predicția și controlul” (Cooperrider, apud Cojocaru D, 2004), ci științele sociale și comportamentale ar trebui definite în raport cu “capacitatea lor de generare”, prin aceasta înțelegând capacitatea “să provoace prezumțiile călăuzitoare ale culturii, să ridice întrebările fundamentale legate de viața socială contemporană, să reconsidere ceea ce este considerat de la sine înțeles și în felul acesta să ofere noi alternative pentru acțiunea socială (Gergen apud Cooperrider, 1987, Vol.1: 128.)”.

Perspectiva Anchetei Apreciative este una socio-raționalistă, rezumată de D. Cooperrider în câteva elemente esențiale:

- Ordinea socială este fundamental instabilă, la orice moment fiind produsul unei negocieri sau convenții între

persoane, convenție asumată tacit sau explicit de către acestea.

- Modelele acțiunii social-organizaționale nu sunt impuse în manieră biologică sau fizică, ele sunt capabile de o varietate infinită.

- Acțiunea socială este susceptibilă de a fi interpretată diferit în funcție de contextul istoric în care are loc, nici una dintre interpretări neputând fi considerată în mod obiectiv superioară alteia.

- Acțiunile umane sunt prescrise de către idei, credințe, intenții sau teorii; transformarea comportamentelor convenționale umane se realizează prin schimbarea ideilor, teoriilor, ideologiilor convenționale; socio-raționalismul consideră că teoriile pe care le îmbrățișăm, credințele și reprezentările noastre asupra sistemelor sociale au un efect puternic asupra naturii realității sociale.

- Cel mai puternic vehicul pe care-l au comunitățile pentru a-și transforma convențiile sau înțelegerile în norme, valori, scopuri, ideologii este actul dialogului, posibil prin limbaj; prin urmare, schimbările care au loc în practicile lingvistice pot provoca schimbări profunde în practicile sociale.

- Teoria socială poate fi văzută ca un limbaj elevat care posedă o gramatică proprie, ea poate fi folosită ca un instrument lingvistic capabil să creeze modele noi de acțiune socială.

- Orice teorie este normativă, indiferent dacă se intenționează sau nu acest lucru și are potențialul să influențeze ordinea socială indiferent dacă oamenii au sau nu reacții de acceptare, respingere sau indiferență.

- Fiecare teorie socială are o semnificație morală: are potențialul de a afecta și de a regla relațiile inter-personale în viața cotidiană.

- Cunoașterea socială rezidă în interacțiune colectivă: ea este creată, menținută și folosită de către grupul uman (Cooperrider, DL, Srivatsva 1987 :132).

Diferența esențială între Ancheta Apreciativă și Cercetarea-Acțiune tradițională este aceea că cea din urmă este centrată pe ceea ce Cooperrider numește “paradigma deficienței”, adică este orientată spre identificarea problemelor (disfuncțiilor, deficiențelor) unui sistem social și rezolvarea lor: “când organizațiile sunt abordate din perspectiva deficienței, toate proprietățile și modurile de organizare sunt examinate pentru problemele lor disfuncționale, dar potențial solvabile”. Spre deosebire de aceasta, Ancheta Apreciativă își focalizează interesul de cunoaștere mai puțin spre rezolvarea problemelor, ci spre schimbarea socială: “Ancheta Apreciativă abordează o perspectivă de cercetare care urmărește să descopere, să înțeleagă și să aducă inovații în procesele și ordinea organizațională” mai mult, “Ancheta Apreciativă se referă atât la o cercetare pentru cunoaștere, cât și la o teorie a acțiunii colective intenționale, cu scopul de a ajuta dezvoltarea viziunii normative și a voinței grupului, organizației sau societății în ansamblu”.

Ancheta Apreciativă și schimbarea socială

Gervase Bushe, (apud Cojocaru D. 2004) unul din teoreticienii anchetei apreciative consideră aceasta ca pe o teorie a organizării și o metodă a schimbării sociale, una din cele mai semnificative inovații în cercetarea acțiune. Conceptul de anchetă apreciativă este lansat de către David Cooperrider și Suresh Srivatsva în lucrarea *Appreciative inquiry in organizational life*, apărut în 1987. Autorii reiau în acest articol o dezbatere legată de importanța teoriei pentru (re)construcția social organizațională, discutată în contextul potențialului Cercetării-Acțiune preluând ideile lui Kenneth Gergen legate de caracterul cunoașterii teoretice și rolul ei în transformarea socială propunând o redefinire a scopurilor științifice ale Cercetării-Acțiune: “scopul științei nu este descoperirea și verificare legilor sociale care să permită predicția și controlul”(Cooperrider, apud Cojocaru D, 2004), ci științele sociale și comportamentale ar trebui definite în

raport cu “capacitatea lor de generare”, prin aceasta înțelegând capacitatea “să provoace prezumțiile călăuzitoare ale culturii, să ridice întrebările fundamentale legate de viața socială contemporană, să reconsidere ceea ce este considerat de la sine înțeles și în felul acesta să ofere noi alternative pentru acțiunea socială (Gergen apud Cojocaru D.2004)”.

Caracteristicile Investigației Apreciative în Managementul Resurselor Umane în Organizației culturale

Ancheta Apreciativă este construită pe ipoteza că orice organizație este o construcție socială arbitrară ale cărei limite sunt trasate doar de către imaginația oamenilor și voința colectivă. G. Bushe consideră că limbajul și cuvintele reprezintă fundamentul vieții sociale, în acord cu viziunea post-modernistă asupra limbajului văzut ca agent activ în crearea semnificațiilor. Prin urmare, teoria, în special teoria care este codată în cuvinte sau în imagini are forța de a modela organizarea socială deoarece noi “vedem ceea ce credem”. În condițiile în care se dorește schimbarea unei organizații se urmărește redefinirea modului în care persoanele din cadrul ei explică valorile care au condus la succes. Schimbarea este astfel văzută, în primul rând, ca o schimbare de atitudine a membrilor care definesc organizația și fac parte din ea. În orice organizație schimbarea poate fi realizată prin modificarea “istoriilor” sau “poveștilor” care circulă informal, de regulă în grupuri mici, confidentiale și nu pot fi discutate în întâlniri oficiale. Aceste povești lucrează asupra minții umane la un nivel inconștient (Bushe G.R., apud Cojocaru 2004).

Dezvoltarea organizațională în versiunea apreciativă are la bază o analiză semiotică a metadiscursurilor organizației. În fiecare astfel de organizație diviziile își creează un set de povești care se reunesc în ceea ce se numește cultura organizațională. Lectura acestor povești în termeni apreciativi vizează accentuarea elementelor de succes, a momentelor de apreciere și valorizare a semnificațiilor personale, a experienței organizaționale. Cultura

unei organizații este legată de astfel de momente de succes, oameni remarcabili, momente de valorizare când gradul de satisfacție a indivizilor componenți ai organizației, modele și momente de succes din viața organizației ce se doresc a fi transmise în activitatea ulterioară a organizației. Bushe consideră că marea promisiune pe care o face ancheta apreciativă este aceea de a oferi organizației un moment de autosusținere prin actualizarea valorilor deja existente în sistem, valori care au creat performanțe superioare (apud Cojocaru D. :2004:8). Ștefan Cojocaru propune o paralelă între cercetarea acțiune clasică și cea apreciativă adaptată după Cooperrider și Whitney după cum urmează:

-**Cercetarea acțiune** implică identificarea problemelor, analiza cauzelor a posibilelor soluții și planificarea acțiunii pornind de la presupuziția principală că organizația este o problemă care trebuie rezolvată.

-**Ancheta apreciativă** pornește de la aprecierea și valorizarea a ceea ce este mai bun în organizație, continuă cu construirea unei viziuni a ceea ce ar putea să fie și dialogul privind ceea ce ar trebui să fie în baza presupuziției că o organizație este un mister ce ar trebui descoperit (Cojocaru Ș. 2005 :53).

Elementele analizei instituționale prin ancheta apreciativă sunt:

1. **Realizările**

Cercetătorul va analiza realizările majore ale organizației cum ar fi : produse inovative, succese în relația cu beneficiarii, know-how și tehnologii proprii, identitate de brand, premii obținute și menționări etc.

2. **Oportunități strategice**

La acest nivel cercetătorul va viza oportunitățile de piață ale organizației date de specificul acesteia și de resursele umane existente, previziuni și planuri strategice, analiza proiectelor și programelor implementate de organizație, a politicilor de calitate și managementul calității totale etc.

3. Unicitatea produselor și punctele tari ale produselor și serviciilor oferite de organizație.

4. Expertiza tehnică existentă la nivelul organizației.

5. Inovativitatea

La acest nivel cercetătorul trebuie să identifice atât inovativitatea propriuzisă ce se manifestă la nivelul organizației, atât la nivelul tehnologic sau în procesele productive și de oferire a serviciilor, cât și inventivitatea serviciilor, și inventivitatea văzută ca o capacitate generală a indivizilor din organizație de a realiza salturi paradigmatic, distincția dintre inovativitate ca proces de transfer a unor cunoștințe sau tehnologii dintr-un domeniu de aplicativitate în altul în cadrul aceleiași paradigme și respectiv inventivitate ca abilitate de a modifica însăși structura paradigmei operaționale.

6. Ideologie (gândire elevată)

Cercetarea vizează elemente de cultură organizațională vizând povești de succes, crearea identității și apartenenței prin procese socializante la nivelul organizației etc.

7. Practici pozitive

Existența unor standarde de bună practică unui management al calității cu accent asupra analizei a celei mai bune soluții de afaceri identificate la nivelul organizației și a poveștilor de succes din interiorul organizației.

8. Emoții pozitive și satisfacția trebuințelor superioare.

Sunt analizate poveștile indivizilor vizând gradul de satisfacție a muncii, stima de sine și apreciere, aderarea la cultura organizațională etc.

9. Înțelepciunea organizațională are în vedere existența unor strategii de dezvoltare bazată pe punctele tari ale organizației și existența unui set de valori necondiționat pozitive la care să adere membrii organizației.

10. Competențe fundamentale

Vizează nucleul de competențe pragmatice și comunicaționale existent la nivelul de organizații care o fac să

funcționeze și îi constituie unicitatea.

11. Aprecierea (Visioningul posibilităților de dezvoltare)

Reprezintă sinteza viziunilor membrilor organizației cu privire la viitorul acesteia și a locului în organizație. Etapa vizează constituirea unor viziuni strategice prin aprecierea potențialităților organizației și a căilor de îndeplinire a acestora sub forma unor “profeții autorealizatoare”.

12. Sistem de norme valori și tradiții la care membrii organizației aderă și care-i constituie originalitatea și unicitatea.

13. Macrotendențe pozitive

Existente atât la nivelul organizației în ceea ce privește propunerea de noi practici, servicii și produse cât și la nivelul pieței pe care organizația acționează.

14. Capital uman cu accente asupra poveștilor de succes ale indivizilor și corelația acestora într-o poveste unică a organizației. Valori și performanțe ale indivizilor ce compun organizația, spiritul de echipă și întrajutorarea, relațiile publice ale organizației, responsabilitatea socială corporatistă la nivelul organizației.

15. Sistemul de cunoștințe utilizat în practica organizației cu accent asupra permisivității la nou, viziunii trans și multidisciplinare, abordarea tehnologiilor avansate atât la nivel productiv/ a oferirii de servicii cât și la nivel comunicațional și managerial.

16. Eco- sistemul de afaceri al organizației

Aceste dimensiuni ale dezvoltării organizaționale au fost adoptate și dezvoltate după o schiță propusă de Bruce Barnard (Note de curs asupra Anchetei Apreciative Universitatea Eastern Illinois cos 4850).

“*Spiritualizarea frontierelor*”, de la nivelul construcțiilor social-politice, este o continuare firească a “spiritualizării frontierelor epistemologice”, a unificării ontologice, într-un “Univers rețea” în care potrivit lui Ray Paul fiecare element constitutiv este

corelat unitar cu toate celelalte elemente ale sistemului. Cultura integrală, văzută ca sinteză a tradiționalismului cu modernitatea, este opusă de teoreticienii transmodernității (Codreanu, 2006: 177) “culturii Coca-Cola”, care prin deconstrucția oricărei realități, suprimă însăși spațiul de acțiune a valorilor. În acest mod, postmodernismul implică întreaga sferă a ființării umane: cultura, teologia, filosofia, arta, politica, știința și tehnica.

În opoziție, transmodernismul propune ieșirea din postistorie printr-o sinteză “a omului complet” (deschis către alteritate). „Teoreticienii transmodernismului occidental – notează mai departe Ray Paul – cred că e nevoie de o depășire a oricărei logici deoarece orice logică este monologică pe când ființa transmodernă este dialogică” (cf. Codreanu, 2005: 182). Ethosul transmodern – apreciază, la rândul său, Rorty (2000: 10) – este acela al unității în diversitate, sau al sesizării universalului prin țesătura fină a particularului. Transmodernismul este opus structural postmodernismului, pe care-l acuză de inconsistență în demersul deconstructivismului radical. Centralitatea ontologică a postmodernismului este diferența (Derrida, 1997: 40-52).

Înlocuirea societății bunăstării cu cea a societății de rețea, globalizarea interdependențelor și reconstrucția paradigmelor sociale prin înlocuirea obsesiei individualității specifice societății postmoderne cu cea a «spiritualizării transmoderne a frontierelor» (Sandu: 2009), va schimba obiectivele intervenției sociale din „dinamizarea potențialităților de autodeterminare și autoactualizare a clientului”(Rogers, 1966), în restructurarea adaptativă a rețelelor sociale în favoarea funcționării pozitive a clientului.

Modelul intervenției centrate pe client (pe individ) sau a celei centrate pe sarcina sunt ambele tributare viziunii individualiste și respectiv deconstructiviste specifice paradigmei postmoderne. Individul este în mod nativ dotat cu capacitățile necesare de autoactualizare (Rogers, 1966), pe care intervenția socială ar trebui să le cultive, arătându-i clientului opțiunile care

vor duce în final la rezolvarea problemelor sociale cu care se confruntă. Individualismul este o opțiune metodologică, și ca atare intervenția socială de factură postmodernă vizează individul fie ca atare (abordarea centrată pe client), fie a individului în acțiune (abordarea centrată pe sarcină). Din perspectiva apreciativă, putem vedea ambele modele ca aparținând paradigmei deficienței, deoarece una dintre principalele etape ale intervenției o reprezintă identificarea *problemei*. Ambele viziuni, ca și majoritatea celor care au la bază paradigma deficienței (Cooperrider & Srivatsva apud Cojocararu 2005: 45-48) sunt tributare modelului deconstrucției și ca atare postmodernității. Ne bazăm această afirmație tocmai pe atomizarea realității sociale, care este substratul identificării disfuncționalității. Disfuncționalitatea individului este corelată cu disfuncționalitatea sistemelor care îl cuprind.

Modelul apreciativ are pe de altă parte ca substrat epistemologic principiul conectivității și interdependenței sociale. Indivizii nu sunt doar dotați cu potențial de autoactualizare care poate produce schimbarea socială, ei sunt însăși cheia schimbării prin intermediul atitudinii pe care o generează în rețelele sociale și răspunsurile generate în interiorul rețelor.

Modelul apreciativ este din punct de vedere epistemologic tributar perspectivei transmoderne și ca atare se poate desfășura în coordonatele unei realități sociale multistratificate, în care clientul este parte a unei transrețele comunicaționale și interpretative.

Pentru a putea formula câteva implicații etice axiologice și metodologice ale aplicării metodologiei apreciative în derularea supervizării vom prezenta foarte succint câteva elemente definitorii ale paradigmei transmoderne în înțelegerea realității sociale:

Basarab Nicolescu – (2007: 58-60) – propune o realitate (inclusiv socială n.n) multidimensională structurată pe niveluri multiple. În încercarea de reunificare a realității multidimensionale, autorul se întreabă asupra teoriilor capabile de

a descrie trecerea de la un nivel la altul al realității (sociale în cazul nostru n.n) și rolul subiectului observator (consilierului în cadrul intervenției sociale sau supervisorului în cadrul procesului de supervizare) în existența unei unități a tuturor nivelurilor de realitate. Nicolescu propune – pornind de la modelul lui Ștefan Lupașcu – o logică a terțului inclus, capabilă să descrie coerența dintre nivelurile de realitate. În conformitate cu această logică a terțului inclus, două contradictorii devin complementare pe un alt nivel de realitate, într-o stare unificată T. Vom da aici un exemplu de situație la nivelul supervizării apreciative, un client copil abuzat care fuge de acasă. Un prim nivel al realității îl constituie desigur constrângerea generată de situația de abuz, și ca atare pe primul nivel (structural) al intervenției copilul ar trebui izolat de sursele generatoare ale abuzului. Mediul care generează abuzul este un nivel social care îl cuprinde pe copilul abuzat, iar intervenția la nivelul mediului social ar trebui să vizeze prevenirea unor situații abuzogene. Pe de altă parte abuzul este pe un alt nivel de înțelegere a realității sociale o reflectare a modelului de integrare socială practică la nivelul comunității integrarea abuzivă ca afirmare a identității. Înțelegerea abuzului ca o simplă deficiență a procesului de control social generează un proces de schimbare orientat spre sarcină și anume integrarea copilului într-o familie cu potențial abuzator. Un mecanism de logică a terțului inclus va genera un model bazat pe modificarea relațiilor identitare la nivelul familiei abuzatoare și a rețelei sociale din care copilul face parte. Această stare T participă în propriul său nivel de realitate la o altă pereche de contradictorii rezolvată pe următorul nivel de realitate [2007: 61-64]. În exemplul nostru, familia abuzatoare își extrage paternurile conduitei abuzatoare dintr-un model social care pune accentul pe constituirea relațiilor de putere în locul celor de colaborare și interdependență. Nivelurile de realitate sunt coerente permițând transferul de informații de la un nivel la altul. Familia va fi mai expusă riscului de a-și socializa abuziv copilul, dacă membrii rețelei sociale ale părinților valorizează pozițiile de

forță și afirmarea identității prin exercitarea unui rol social ce exprimă o poziție de forță. Coerența nivelurilor de realitate se oprește în nivelurile extreme. În cazul nostru abuzul asupra copilului este o stare extremă a exprimării unei poziții dominante, prin exprimarea efectivă a abuzului. Unificarea lumii se realizează printr-o “zonă de non rezistență”. Zonele de nonrezistență sau de transparență la cunoaștere sunt în cazul rețelei sociale analizate sunt modelele culturale în sine. Ele sunt constructe sociale în sine și ca atare rezultatul unei negocieri a interpretărilor, neavând o realitate ontică (existență socială) distinctă ci doar una rezultată din procesul constituirii sistemului de constructe sociale care generează modelul identitar (bazat pe afirmarea poziției dominante) în cazul nostru. Zonele de transparență la cunoaștere apar ca fiind “învăluite”, deoarece – după D’Espagnat – cunoașterea are forma unei reflectări care nu este permisă în zonele de transparență (cf. Nicolescu, 2007: 64-65] individ deoarece acesta accede la cunoaștere tocmai prin intermediul constructelor acestea devenind transcendente (în sens kantian) pentru individ. Zona de transparență este obscură consideră Nicolescu deoarece acesta o identifică cu Zona de non-rezistență la cunoaștere (și implicit la devulnerabilizare - vezi teoria vulnerabilității sociale Cojocar 2005) ca fiind sacral. Noi extindem și considerăm această zonă ca fiind una de transcendență (în sens kantian). Constructul social este o reprezentare dar are valoare ontologică determinantă pentru individ, căruia îi dictează conduita. Constructul social nu este așadar un nivel de realitate în sine, ci zona de transparență care apare între nivelurile de realitate. Tocmai la nivelul acestor zone de transparență are loc intervenția apreciativă, prin modificarea visioningului. (Cojocar 2005).

Metodologia apreciativă propune transferarea acestor renegocieri din sfera netransparenței în cea a aprecierii. Este vorba de mutarea centrului de greutate de pe vulnerabilitatea clientului pe punctele sale tari. Indivizii, familiile și comunitățile

ne spune Cojocaru (2006: 146) sunt adevărații experți în rezolvarea propriilor probleme. Această afirmație ridică problema interpretării naturii expertizei clientului. Rolul consilierului este de a identifica punctele tari ale clientului, și a experienței sale pozitive în ceea ce privește rezolvarea problemelor cu care se confruntă. Este această identificare o zonă de transparență? Nu în totalitate pentru că se bazează pe constructe sociale proprii doar consilierului care îi pot scăpa clientului. Aparența de intervenție apreciativă, adică cea în care doar formal se pornește de la punctele tari ale clientului poate induce o altă vulnerabilitate de natură cognitivă clientului și anume ignorarea disconfortului presupus de situația sa socială. În cazul prezentat consilierul se poate centra exclusiv pe mediul social al copilului, și înlocuirea habitusurilor de violență din cadrul acestuia, printr-una așa zis apreciativă și anume afirmarea poziției de forță prin violența simbolică în locul celei fizice. O altă posibilitate este încercarea de modificare a acestor habitusuri prin înlocuirea exprimării poziției dominante prin relații de forță cu o poziție de cooperare în familie. Aceasta ignoră natura experiențelor familiei respective. O modificare afirmativă a sistemului familiei cu potențial abuzator presupune după părerea noastră modificarea constructelor sociale de identitate și forță și renegocierea acestora în chiar interiorul universului familial. Poziția de forță nu se poate transforma într-una de colaborare în mod nemijlocit, dar valorizând experiența de parentalitate pozitivă existentă în cadrul familiei poate orienta familia spre un model de succes în afirmarea parentalității.

Metodologia apreciativă așa cum este ea constituită prin extinderea efectuată de Ștefan Cojocaru a Anchetei Apreciative în spațiul consilierii și a supervizării include metodologia bazată pe paradigma deficienței ca un caz la limită a metodologiei apreciative. Identificarea experiențelor pozitive și schimbarea socială pe baza experienței pozitive a subiectului și organizației, include întreaga experiență a subiectului ca fiind în esența sa

pozitivă, chiar dacă cu potențial vulnerabilizant. Împrumutând din Programarea Neurolingvistică expresia cu forță de Motto „nu există eșec ci doar feedback” metodologia apreciativă extinde conceptul de experiență pozitivă de la ideea de experiență de succes la aceea de experiență generatoare de modalități de succes.

Pozitivitatea experienței umane apare în contextul intervenției efectuată din perspectiva ambelor paradigme fie sub forma potențialului autoactualizant propus de Rogers fie a experienței pozitive generate de „reconstrucția metaforelor” (Burr apud Cojocaru 2005: 55). Diferența între cele două este în primul rând provenită din viziunea centrării pe individ ca forță pozitivă în prima instanță, și din experiența alegeri pozitivității din multitudinea de constructe sociale posibile. Metodologia apreciativă am spune noi include alegerea pozitivului a dezirabilului ca strategie și nu ca metapovestire ca în primul caz. Intervenția pozitivată este intențională. Disfuncționalitatea nu există pentru că am ales să nu alegem acea perspectivă de a privi în baza căreia disfuncționalitatea apare ca disfuncționalitate. Construcționismul este așadar o relativizare a socialului în fața experienței umane. Metodologia apreciativă depășește construcționismul introducând alegerea ca factor de instituire a realității sociale. Alegerea experienței pozitive nu este implicită, ci este programatică. De aceea construcționismul implicat în metodologia apreciativă depășește limitele postmoderne ale obsesiei individualității, chiar și situația particulară a pozitivității individualității. Pozitivitatea este ea însăși un construct, este relativizată și deconstruită, dar este ulterior trecută printr-un proces de dezlimitare a acesteia. Experiența deconstrucției implică necesitatea existenței nivelurilor realității sociale, și implicit operarea cu zonele de transparență dintre acestea. Existența unui model de reiterare a realității sociale care face ca o experiență de succes să poată fi transferată printr-un proces de vissioning unei alte realități poate fi considerată în model fractalic, rezultând o epistemologie specifică transmodernității numită Construcționism

fractalic (Sandu, 2008: 59).

Metoda analizei construcționist-fractalice, constă în identificarea unui acord paradigmatic a grilelor interpretative și prin aceasta identificarea unor axiome culturale, epistemice, sau sociale și restructurarea succesivă a interpretărilor faptelor de cultură, sau sociale în concordanță cu modelul paradigmatic propus. Axiomele identificate de noi sunt următoarele trei:

Presupoziția ontologică. Deschiderea conștiinței către alteritate poate sta ca premisă a unei noi ontologii. Din perspectiva supervizării, această presuposiție ar trebui înțeleasă ca o abordare multidimensională a procesului supervizării, pornind de la pozitivitatea negociată a subiectului și experiențelor sale și accentuarea experienței pozitive în contactul cu alteritatea. Pentru consilier există două întâlniri cu alteritatea, pe de o parte la nivelul relației directe cu clientul și pe de altă parte în relația cu supervizorul. Alteritatea este astfel o experiență pozitivă a identificării opțiunilor. În cazul prezentat anterior alteritatea este pe de o parte copilul abuzat și sistemul său familial, pe de altă parte supervizorul care insistă asupra alegerii voluntare a experienței pozitive în cadrul procesului de consiliere. Ca atare chiar dacă consilierul se concentrează într-o perspectivă a deficienței, centrarea la nivelul experienței pozitive rămâne o opțiune pentru supervizor fără ca aceasta să modifice radical calitatea procesului de consiliere.

Presupoziția gnoseologică. Trecerea spre o epistemologie holistă, care să aibă în vedere semnificația subiectului cunoscător în actul cunoașterii. În contextul supervizării acest principiu pune accentul pe experiența pozitivă a supervizatului, și transferul pozitivității înspre client ca atitudine de lucru și nu ca opțiune socială. Fiind o metodologie centrată pe subiectul cunoscător în calitatea sa de generator de sensuri, ea va admite ca „realitate” doar acele lucruri care aparțin conținutului cauzal al subiectului, experienței sale real pozitive. Subiectul fiind parte a sistemului (creat prin procesul de consiliere identic ca în

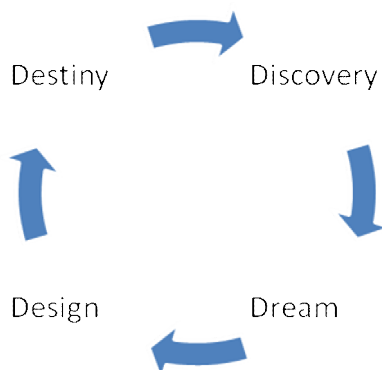
metoda cercetării intervenție) va exista întotdeauna un „în afară” despre care nu se poate vorbi cu sens.

Presupoziția semiotică. Realitatea având sens doar în corelație cu subiectul, constructul acesteia (harta) este „un semn” pentru o realitate profundă, prin care totalitatea nivelurilor de existență la care subiectul are acces, se afirmă în fața subiectului cunoscător. *Realitatea la care subiectul are acces este un semn al existenței subiectului în multiplele lumi sociale din care face parte.* Din perspectiva procesului de supervizare acest principiu reflectă o asimetrie dintre sistemul client și sistemul consilier și anume accesul diferit la nivelurile de realitate și de semnificație în procesul de consiliere față de cele din procesul de supervizare.

Cunoașterea transdisciplinară vizează o abordare multidimensională a unității lumii, sub forma unui construcționism (negociere a interpretărilor). Nu lumea în sine este un construct ci imaginea (harta) este un astfel de construct. Modelele ontologice semiologice sau epistemice sunt tocmai astfel de hărți multidimensionale ale unei realități multidimensionale.

Cei 4 D ai Anchetei Apreciative

Ancheta apreciativă are o structură tetrafazică numită în literatura de specialitate **cei 4 D ai Anchetei Apreciative**

Cele patru faze ale procesului sunt:

1. Prima etapă (**DISCOVERY**) este faza de **identificare a “poveștilor” pozitive și răspândirea lor în organizație**. Punctul de plecare al anchetei este selectarea temelor afirmative/pozitive; pornind de la ipoteza că organizația evoluează în direcția pe care o studiază, alegerea temelor de cercetare este semnificativă și strategică; temele sunt stabilite în termeni afirmativi și trebuie să fie legate de domeniul în care organizația vrea să evolueze și, deci, unde ele pot fi amplificate. Acest tip de anchetă folosește **interviul apreciativ** care are la bază un **ghid de interviu** cu întrebări conduse în jurul temelor afirmative. Această etapă implică interviuarea tuturor persoanelor din organizație. În general, se practică sub forma **interviului reciproc** între membrii organizației, dar poate fi condus și ca *focus grup* (Cojocaru § 2006: 52). Van der Haar consideră că în această etapă se realizează aprecierea asupra ceea ce dă viață și energie indivizilor din organizație. Este o etapă a analizei poveștilor afirmative (pozitive) relatate de indivizi asupra experienței lor organizaționale fiind nucleul schimbării pozitive (Haar 2002 :53). Această etapă este una de mare angajament fiind utilizate metode precum: interviul apreciativ, focus grupul apreciativ, interviul structurat etc. Cojocaru atrage atenția asupra importanței etapei pornind de la ipoteza că organizația evoluează în direcția în care este cercetată (2005:52).

La nivelul acestei etape analiza nu vizează exclusiv elementele de pozitivitate ci lectura experiențelor fundamentale ale indivizilor, extrăgându-se din acestea elementele de pozitivitate și de succes și focalizând interviul către acestea. Prezentarea unor probleme de către subiecți nu este blocată într-o manieră directivă ci mai degrabă analizată sub aspectul unei provocări metodologice și chestionării asupra unor povești de succes în situații similare transferabile în situația indicată.

2. Etapa a II-a (**DREAM**) este etapa în care oamenii **descriu dorințele și visele lor legate de muncă, de motivațiile lor, de relațiile lor de muncă și de organizație.** (Cojocaru 2005: 52) În această etapă are loc într-o întâlnire de grup în timpul căreia datele și povestirile culese în prima etapă sunt împărtășite cu ceilalți. Van der Haar subliniază importanța gândirii alternative a depășirii limitelor “ieșire din cutie” prin crearea unor viziuni apreciative asupra viitorului pe baza istoricului organizației și a prezentului (Haar 2002:54). Rezultatele interviurilor apreciative de la faza anterioară sunt utilizate într-o nouă serie de interviuri individuale sau de grup pentru a se crea o zonă de convergență sau de transparență comunicațională (în terminologia utilizată de noi pentru a defini elementele unei epistemologii transmoderne). Bernie Carter susține că etapa de dreaming sau (construirea visului) adoptă o serie de imagini creatoare și afirmative asupra viitorului bazate pe o gândire de tipul “înfara granițelor” (2007 :48). Interviul conține elemente de provocare simbolice pornind de la experiențele valoroase și de succes din organizație cu rol aspirațional și transformativ.

3. Etapa a III-a (**DESIGN**) folosește datele culese din primele două etape: odată ce sistemul are o imagine coerentă despre ceea ce vrea să devină, el are nevoie de o nouă arhitectură socială. În această etapă se **proiectează infrastructura și sistemul de management necesar pentru a sprijini viziunea sistemului.** Ea reprezintă un **proces de reinventare a organizației** (Cojocaru § 2005: 53). Van der Haar consideră că rolul acestei etape este acela de a crea un design organizațional, procesual și relațional pentru actualizarea “visului” din stadiul anterior. Metoda este una constructivă și colaborativă de creare a unor acțiuni pornind de la oportunități și puncte tari (Haar 2002:54)

4. Etapa a IV-a (**DESTINY**) este **faza de implementare a planurilor de susținere, menținere, ajustare, dezvoltare a ceea ce a fost proiectat**. Această etapă mai poartă și denumirea de **Delivery**. Este o etapă de creare a unor rețele și structuri facilitante a unor legături menită să dezvolte potențialul co-creator (Carter 2007:57)

Carter definește ciclul afirmativ al anchetei apreciative pornind de la premisa că ceea ce este analizat în organizație spre acel lucru organizația tinde să se dezvolte.

Cercetarea asupra ceea ce deja merge în organizație se face atât prin identificarea de informații cât și asupra realităților asupra unui climat co-constructiv de acțiune colectivă și viziune constructivă (Carter 2007: 54).

Metoda centrată pe succes este fundamental afirmativă, aprecierea nefiind altceva decât o afirmare a pozitivului intrinsec.

Ancheta apreciativă este considerată de către acesta ca o **intervenție în trei etape** (Bushe G.R., apud Cojocaru 2003):

a) DESCOPERIREA APRECIATIVĂ este etapa căutării celor mai bune exemple de organizare întâlnite în trecutul membrilor organizației. Această descoperire se face în funcție de tema propusă de anchetă; de exemplu, munca în echipă, serviciile oferite clienților, leadership etc.

b) ÎNȚELEGEREA APRECIATIVĂ se referă la înțelegerea în profunzime a organizării și contextelor care au generat momentele de performanță superioară ale organizației.

c) AMPLIFICAREA APRECIATIVĂ este ultima etapă prin care sunt întărite și amplificate elementele descoperite și înțelese care au contribuit la performanțele superioare ale sistemului.

Comunicare și context

Programarea Neuro-Lingvistică

Comunicarea include experiența transformării diadei obiect-subiect în triada subiect-acțiune-obiect. Subiectul este activ iar obiectul pasiv. Acțiunea este interpusă între subiect și obiect, fiind experiența subiectivă a temporalității. Avem astfel o experiență a spațializării timpului.

Experiența spațialității vizuale este constituită ca relație mediată. Vedem obiectul pentru că există factori care interacționează atât cu obiectul cât și cu mine. Se formează astfel în mod subtil experiența acțiunilor conjugate și a cauzalității. Experiența realității este în ultimă instanță o astfel de experiență a acțiunilor conjugate. Experiența vizuală se traduce prin subiectivarea distanței. Dacă în senzația tactilă distanța era drumul între două obstacole, în cadrul senzației vizuale privirea întâlnește obiectele ca forme și le traduce ca limitare sau deschidere. Paradoxul vizual este că în aparență privirea este un fenomen activ, o aruncare a privirii când în realitate este o simplă pasivitate. Spațialitatea dată de privire este cea a formei, a închiderii, deschiderii și a deplasării. Senzația deplasării este subtil diferită de cea a mișcării. Deplasarea este percepută ca schimbare a poziției și necesită ca atare un referențial, în timp ce mișcarea este percepută ca experiență a transformării. Deplasarea este o formă particulară a mișcării ca transformare a poziției. O serie de alte transformări le putem numi generic mișcare și ele sunt intuite ca atare ca mișcare, la nivelul simțului comun. Viața este concepută ca o mișcare permanentă, dar nu ca o deplasare continuă. Experiența mișcării este corelată cu fenomenele de vibrație și implicit cu cele de rezonanță.

Ultima și cea mai subtilă formă de construcție a reprezentării spațiale este dată de senzația internă. Ea cuprinde în esență senzația de durere, poziție, și de mișcare. Percepția proprioceptivă a spațiului este cea de eu-itate. Față de senzația de “Eu” diferită de lume, senzația de “Eu” proprio-ceptivă este areferențială, este Eul în raport cu mine, este senzația de spațiu subtil al “inminelui”. Este senzația paralelismului lumii obiective cu o înfinitate de lumi subiective.

În practică nici una din aceste percepții nu este strict determinată de propriul simț. Discutăm mai mult de un model metafizic, decât de unul strict psihologic. În psihologia contemporană s-a dezvoltat o ramură numită Programare Neuro-Lingvistică, bazată pe studierea predominanței senzorială adică a modului de constituire în conștiință a senzației de real. Reconstituirea realului în conștiință este dată de constituirea ideii de spațiu și a celei de timp. Realul este o construcție categorială impusă conștiinței de propria experiență.

Considerăm că ceva este real întrucât ocupă un loc în spațiu, și are o dezvoltare în timp, interacționează cauzal. Realitatea este compusă în principal din obiecte, percepute ca atare, ca segmentări ale continuumului experienței exterioare, datorită discontinuității perceptive. O masă este diferită de o altă masă pentru că putem avea experiența senzorială a discontinuității perceptive a marginilor mesei. Senzația de discontinuu împarte experiența primară a discontinuității în cea a multitudinii și pluralității. Realitatea este construită desigur și din obiecte configurate mental, a căror existență este dedusă din interacțiuni. Astfel de obiecte sunt găurile negre, sau lumea cuantică. La acest nivel însă experiența se oprește și nu ne mai slujește la a modela experiența realității.

Este greu să descoperim dimensiunile suplimentare ale Universului postulate de mecanica cuantică, pentru că nu avem o reprezentare perceptivă a acestora. Pentru a putea imagina interacțiuni care să dovedească existența unor lumi cu mai mult

de trei dimensiuni, este necesară, o reconstituire cvasisenzorială a spațialității specifică acelor dimensiuni. La nivelul construcției teoretice, putem discuta de multidimensionalitatea lumii pentru că pluralitatea lumii este o experiență reconstruibilă de simțul intern proprioceptiv. Gândirea nu face parte din simțul intern, dar produce o reprezentare primară a unei alte dimensiuni ca senzație “a profunzimii”.

Spațialitatea proprioceptivă se înfațșează conștiinței ca senzație a unei alte lumi interne, diferite oarecum de experiența spațialității tridimensionale. Experiența durerii este o astfel de experiență a profunzimii. Pot spune că mă doare capul și chiar preciza că mă doare ceafa, dar durerea nu e în general un punct de spațiu ci un alt mod al percepției spațiale. Caracteristica senzației proprioceptive este aceea de difuziune. Senzația de “în mine” poate fi considerată experiența primară a ideii de spațiu negativ. De la conceptul de spațiu negativ putem porni la înțelegerea de conceptul Univers înfășurat. Deși avem senzații proprioceptive generale nu pot spune cu exactitate că ne simțim în permanență ficatul. Când ne doare însă prezența acestuia devine explicitată proprioceptiv prin durere.

Reprezentarea pe cortex a hărții corporale este cea care generează senzația de poziție. Senzația de poziție internă și difuzia durerii poate produce ideea unei ordini înfășurate. Aceeași hartă mentală este modelul virtualizării realului. Experiența umană este o proiecție holografică în spațiul virtual al conștiinței, asupra existenței în sine. Traducerea existenței în conștiință este propria noastră realitate virtuală. Lumea ne apare a fi distinctă, datorită experienței limitării. Noi apărem ca distincți de lume, pe care o înțelegem ca împărțită în obiecte datorită discontinuității perceptive. Lumea apare tridimensională datorită focalizării exterioare a conștiinței, cauzală și determinată, datorită experienței subiective a mișcării. Virtualizarea este modul de operare a creierului, care pe de o parte traduce stimulii senzoriali în conținuturi cognitive, iar pe de altă parte aproximează aceste

conținuturi.

Programarea Neuro-Lingvistică s-a dezvoltat după cel de al doilea război mondial sub influența lui Alfred Korzbytsky care a lansat un curent de gândire numit semantica generală. Un model semiotic inedit, cu accente asupra corelației dintre sintaxa gândirii și particularitățile limbajului natural a fost pus la punct de Bandler și Grinder sub denumirea de Programare Neuro-lingvistică (NLP):

Denumirea (termenul este marcă înregistrată pe numele fondatorilor Bandler și Grinder) NLP-ului reunește trei termeni:

1. Termenul *neuro* se referă la percepțiile noastre senzoriale care determină starea noastră lăuntrică, atât în sens neurologic cât și în sens figurat, făcând referire la trăirile noastre afective.

2. Termenul *lingvistic* se referă la mijloacele de comunicare umană, vizând atât comunicarea verbală cât și non-verbală, oglindite în manifestările noastre exterioare.

3. Termenul *programare* se referă la capacitatea noastră de a produce și aplica diverse programe comportamentale, în conformitate cu organizarea noastră cerebrală.

„În esență NLP presupune că putem aproxima, fie și într-un sens abstract, creierul uman ca fiind un sistem computațional biologic, deosebit de complex, în care comportamentele noastre s-ar înscrie aidoma unor programe de calculator. A renunța la un comportament ne-ecologic pentru noi este echivalent cu a modifica programul respectiv la nivel cerebral, într-o manieră specifică. NLP ne oferă tocmai mijloacele de a modifica aceste programe neuronale și deci de a înlocui un comportament ne-benefic cu un altul, mult mai dezirabil pentru individul respectiv [Șurubaru, 2002].

În NLP ființa umană este strâns condiționată de factorii neurolingvistici sau neurosomatici care sunt la originea percepției și reprezentărilor asupra mediului. Semnele în general sunt în întregime arbitrare prin raportare la ceea ce semnifică. Un cuvânt nu descrie totul, mai rămâne întotdeauna ceva de spus. Semantica generală este o practică care vizează eliberarea din constrângerile limbajului formal, guvernat de legile logicii aristotelice.

Ideea de sorginte kantiană a “incognoscibilității lucrului în sine”, a fost astfel preluată de teoria comunicării, prin intermediul semanticii generale, și adaptată pragmatismului specific științelor comportamentului și a neuroștiințelor. Se operează astfel cu distincția fundamentală dintre “realitate” și harta asupra realității, hartă cu care operează conștiința.

Richard Bandler, informatician și John Grinder, psiholog și lingvist, pun bazele NLP-ului, un set de metode și tehnici eficiente de ameliorare a comunicării interumane și de dezvoltare personală. Acești doi cercetători au început prin a studia structura a ceea ce ei numeau “exelență în comunicarea interpersonală” [1975]. N.L.P.-ul este astăzi sinonim eficacității comunicării.

„Fondul axiomatic” al NLP îl constituie un set de aserțiuni fundamentale care coordonează funcționalitatea comunicării prin strategii NLP și dau totodată congruența logică a sistemului. Ele constituie un set de aserțiuni prealabile, și nu presupuziții, întrucât NLP respinge orice presupuziție generalizatoare ca generatoare de disfuncții ale comunicării.

Harta nu este tot una cu teritoriul. În sensul semiotic propriu-zis se afirmă distincția dintre semnificat și semnificat. Aserțiunea poate fi interpretată la nivelul metafizic în sensul kantian spre exemplu ca distincția fundamentală dintre „lucrul în sine” și „fenomen” așa cum apare acesta în conștiință. La nivelul praxiologic de analiză a comunicării interpretarea vizează diferența considerabilă și fundamentală între realitate și percepția noastră asupra realității. Individul nu reacționează în conformitate cu realitatea ci cu imaginea sa despre realitate. Harta unei

persoane, poate diferi uneori fundamental atât de realitate cât și de hărțile altor persoane. Fiecare persoană este unică și reacționează în mod unic în cadrul actului comunicării. Cunoașterea valorilor semnificative ale unei persoane, înseamnă a ajunge să cunoaștem sistemul credințelor, a celor care dictează sistemul său cognitiv, atitudinal și de acțiune. Sistemul personal de credințe se constituie ca generator al filtrelor perceptuale, iar acesta, la rândul lor, întrețin sistemul de credințe.

I.P.Culianu generaliza la nivel societal acest sistem propriu al ideilor și credințelor, vorbind despre „grila interpretativă și voința deformatoare, care constituie contextul cultural al unei epoci (metamodelul în termeni de (NLP). Valorile vin să susțină, fiecare cu aportul său, edificiul credințelor individului, iar acestea comandă, într-o manieră imperativă, comportamentele acestuia. Sistemul nostru de reprezentări se circumscrie unei bucle interactive, ce reprezintă sectoarele pe care le acoperim, grosso modo, prin procesele psihice angrenate în cadrul comunicării. Acestea sunt: comunicarea propriu-zisă cu exteriorul, numită generic comunicare externă, dialogul interior, și stările afective care însoțesc actul comunicării.

Nu putem să nu comunicăm. Semnificația unui mesaj este dată de reacția pe care acesta o suscită. R.Bandler și J.Grinder (1975: 67-83) pornind de la lucrările lingvistului Noam Chomsky, definesc trei tendințe personale prin intermediul limbajului numite metamodel al limbajului: omisiuni, generalizări și respective distorsiuni. Omisiunile marchează “petele albe” din “harta” noastră despre realitate, generalizările reprezintă tendințe de globalizare a unui element singular, care devine exponentul unei categorii extinse; iar distorsiunile (distorsiunile și omisiunile formează disfuncțiile cognitive care generează vulnerabilitatea cognitivă (Cojocaru, 2003: 43-50) permit realizarea de substituții în cadrul informațiilor primite prin diferite registre senzoriale. Pentru a comunica este indispensabil să intrăm în sistemul celuilalt de reprezentări asupra lumii înconjurătoare. Fiecare

individ posedă un sistem de reprezentare senzorială (SRS) predominant sau primar. Diferențele dintre aceste predominanțe intervin ca factori inhibitori ai comunicării, ducând uneori la adevărate blocaje în înțelegerea mesajului emis de celălalt.

În NLP se definesc astfel trei sisteme principale de reprezentare senzorială: sistemul vizual, sistemul auditiv, sistemul tactil (kinestezic). Fiecare persoană posedă în ea însăși toate resursele necesare optimizării propriului comportament. Programarea neuro-lingvistică este interesată de modul cum se produc anumite comportamente, iar modul de rezolvare al problemelor este indirect, prin învățarea persoanei despre modul cum poate să-și optimizeze comportamentele. Ca principal mijloc de transmitere a valorilor și credințelor, a atitudinilor și cunoștințelor, a conținuturilor informaționale de orice tip, limbajul joacă un rol fundamental atât în dezvoltarea personalității, cât și a societății umane. Prin facilitarea vehiculării și propagării ideilor, dar și prin înlesnirea comunicării interumane-directă (“face to face”) și mediată (tiparul, mass-media) – limbajul face posibilă interacțiunea simbolică de care depinde societatea.

În structurarea N.L.P. drept o teorie de sine stătătoare un rol important îl dețin conceptele rogersiene de empatie, contact pozitiv și perceperea realității celuilalt. De asemenea, N.L.P. este inspirată și de lucrările Școlii de la Palo Alto, din cercetările lui Gregory Bateson în domeniul antropologiei și psihologiei, precum și cele ale lui Edward T. Hall, care consideră cultura drept un mijloc de comunicare aplecându-se îndeosebi asupra percepției subiective a timpului și spațiului. Teoriile neurocibernetice care stau la baza constituirii N.L.P-ului sunt desigur criticabile din perspectivă ontologică. Aproximarea „creierului”, cu un sistem complex de calcul refuză existența conștiinței ca nivel ontologic. Pragmatic însă putem vorbi de „automatizarea” structurilor cognitive și operaționale, astfel încât la nivelul relațiilor interpersonale să putem vorbi despre o funcționalitate de tip neuro-cibernetice a proceselor cognitive și atitudinale.

Bibliografie

Adam, S., (2009), Profesia de cadru didactic între reprezentare socială și vocație individuală, în *Revista de Cercetare în Științele Educației*, noiembrie 2009 disponibilă la <http://rcsedu.info>

Agrabian, M. (2004), *Cercetarea calitativă a socialului*, Editura Institutului European, Iași.

Aidsmark, (2007), *Counseling Supervision Protocol*, accesat pe www.aidsmark.org

Alavi, N.M., et al, (2007). "Developing a culturally valid and reliable quality of life questionnaire for diabetes mellitus", in *Eastern Mediterranean Health Journal*, vol. 13, no. 1, pp. 177-185.

ALEXA, E., SANDU, A., (2010) New directions in epistemology of social science, Papers presented at International & Conference „Knowledge and Action” , 9-12 December - Baia Mare.

Allan,G., (2003)"A critique of using grounded theory as a research method," *Electronic Journal of Business Research Methods*, vol. 2, no. 1, pp. 1-10.

Baylon Christian & Mignot Xavier (2000), *Comunicarea*, Iași, Ed. Univesității “Al. I. Cuza”, p. 186.

Baban, A. (2010), *Metodologia cercetării calitative* Suport de curs în cadrul Programului de Studii Postdoctorale în Etica Politicilor de Sănătate, UMF Iași.

Bahm A., (1981) *World Philosophy*, *World Futures* 17 (3):263-273.

Baldoni, John, (2003). *Great communication secrets of great leaders*, The McGraw-Hill Companies, New York.

Ballon, Diana and Waller- Vintar, Jacquelyn (2008). *Clinical Supervision Handbook. A guide for clinical supervisors for addiction and mental health*, Centre for Addiction and Mental Health, Canada

Bandler,R. Grinder,J. (1975). *The Structure of Magic I: A Book About Language and Therapy*. Palo Alto, CA: Science & Behavior Books

Bandura, A, Ross, D., Ross, S. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models in *Journal of abnormal and social psychology*, Vol. 63, pp.575-582

Barber Judy, (2005). *Good Question! The Art of Asking Questions to Bring About Positive Change*, Book Shaker, Great Britain

Basarab, Nicolescu, (2007), *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Editura Junimea, Iași.

Băban, A., 2010, *Metodologia cercetării calitative*, Suport de curs, UBB Cluj.

Pascaru, M. (2008), *Matrice comunitară și dezvoltare locală. Investigații în ruralul Munților Apuseni (1986-2007)*, în Anuarul Institutului de Istorie George Bariău, Cluj Napoca, series Humanistica, București.

BIBLIOGRAFIE SUPLIMENTARĂ:

Blaikie, N.W.H., 1991, „A critique of the use of triangulation in social research”, *Quality & Quantity*, vol. 25, pp. 115-136.

Bradu, Oana (2010) “Pragmatica apreciativă în discursul public- Metode apreciative în marketingul social” în Sandu, Antonio (coord.), *Seminarii apreciative*, pp. 49-60, Editura Lumen, Iași.

Bradu, Oana, Sandu, Antonio (2009). “Perspective epistemice și axiologice în supervizarea apreciativă”, în *Revista de cercetare și intervenție socială*, vol. 24, pp. 95-102, Editura Lumen, Iasi

Branc, S. (2008). *Generații în schimbare. Modele de educație familială în Banatul secolului XX*, Editura Lumen, Iași.

Burlacu, L. (2010), *Evaluarea supervizării în ONG-urile din județul Iași*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Filosofie și Științe Social – Politice Master Supervizare și Planificare Socială

Bushe G.R., *Advances in Appreciative Inquiry as an Organizational Development Intervention*, în *Organization Development Journal*, Fall 1995, 13 (3).

Bushe R. Gervase, (2007). "Appreciative Inquiry is Not (Just) About the Positive", *OD Practitioner*, vol. 39, no. 4, pp. 30-35.

Bushe, R. Gervase (2010). "A comparative case study of appreciative inquiries in one organization: implications for practice", in *Review of Research and Social Intervention*, vol. 30, pp. 7-24, Lumen Publishing House.

Campbell, Coldicott and Kinsella, (1994) *Sistemic Work in Organizations*, KARNAC, London, UK.

Caras, A. (2011), *Rolul supervizării în dezvoltarea profesională a specialiștilor în asistență socială*, Facultatea Filosofie și Științe Social Politice, UAIC.

Carter, B., (2007), *One Expertise Among Many Working Appreciatively*; Sage Publication, London.

Caspi Jonathan, Reid William, (2002). *Educational supervision in social work: a task – centred model for field instruction and staff development*, Columbia University Press, New York;

Cassell, C., Symon, G., Buehring, A. and Johnson, P. (2006) "Qualitative methods in Management Research: An Introduction to the Themed Issue", *Management Decision*, 44(2) 161-166.

Charmaz, K. (2006), *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analyses*, Sage Publications, London, UK.

Chelcea, S., (2001) *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative* (ediția a III-a, revăzută și adăugită), Editura Economică, București.

Chelcea, S., (2007). *Metodologia cercetării sociologice*, Editura Economică, București

Christian Baylon, Xavier Mignot, (2000) *Comunicarea*, Ed.Universității "Al.I.Cuza", Iași, p. 9.

Codreanu, Theodor, (2005), *Transmodernismul*, Editura Junimea, Iași.

Cojocaru D. (2003) *Ancheta Appreciativă formă a Cercetării Acțiune în schimbarea socială* în *Revista de Cercetare și Intervenție socială*, vol 2-2003, Editura Lumen, Iași.

Cojocaru Ștefan, *Metode apreciative în asistența socială, Ancheta, supervizarea și managementul de caz*, Iași, Ed Polirom, 2006

Cojocaru, D. (2003). *Focus grupul-tehnica de cercetare a socialului*, în *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, Vol. 1/aprilie, Editura Lumen, Iași

Cojocaru, D., Cojocaru, Șt, Bunea, O. (2009). *Evaluarea serviciilor din perspectiva managementului de caz. Centrul de servicii de tip familial, DGASPC Bacău*, în *Revista Social Research Reports*, Vol. 1/ Iulie, Editura Expert Projects, Iași

Cojocaru, D., Sandu, A., (2011) (Bio)Ethical and Social Reconstructions in *Transmodernity*, *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 10, issue 30 (Winter 2011): 258-276

Cojocaru, Daniela, (2008), *Copilăria și construcția parentalității*, Editura Polirom, Iași.

Cojocaru, Daniela, (2011), *Cercetarea calitativă ca bricolage, Comunicare în cadrul programului Studii Postdoctorale în etica politicilor de sănătate*, UMF, Iași.

Cojocaru, Daniela, *Ancheta apreciativă și pedagogia apreciativă, fundamente ale unei schimbări în educație, în volumul Cojocaru D, (coord) – Repere socio-pedagogice ale schimbării în sistemul educațional*, Ed. Lumen, Iași 2004

Cojocaru, Șt, (2010a), *Evaluarea programelor de asistență socială*, Polirom, Iași.

Cojocaru, Șt. (2005), *Focus grupul - tehnica utilizata pentru evaluarea nevoilor din comunitate*, în *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, Vol. 8/martie, Editura Lumen, Iași

Cojocaru, Ștefan, (2005), *Metode apreciative în asistența socială*, Editura Polirom, Iași.

Cojocaru, Ștefan, (2006). “Supervizarea apreciativă de grup în asistența socială. Utilizarea principiilor anchetei apreciative în procesul de supervizare”, în Ionescu, Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt părinții de mâine*, nr.17, pp. 107-116.

Cojocaru, Ștefan (2007). “Supervizarea de grup apreciativă”, în Muntean, Ana (coord.), *Supervizarea. Aspecte practice și tendințe actuale*, Editura Polirom, Iași.

Cojocaru, Ștefan (2010). “Appreciative supervision in social work. New opportunities for changing the social work practice”,

in *Review of Research and Social Intervention*, vol. 29, pp. 72- 91, Lumen Publishing House.

Cooperrider David L. & Whitney Diana, (2005) *A Positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry*, Berrete Koehhler Publishers Inc. California USA.

Cooperrider DL, Sorensen P., Withney D, Yeager T, *Appreciative Inquiry. An Emerging Direction for Organization Development*, Stpes Champaign, IL, 2001.

Cooperrider DL, Withney D, *A positive revolution in change: appreciative inquiry*, in *Appreciative Inquiry: Rethinking Human Organization Toward a Positive Theory of Change*, 2000, Stipes: Champaign, IL.

Cooperrider, D. & Whitney, D., (1999) *A Positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry*, Corporation for Positive Change Taos, NM.

Cooperrider, D., (2001) "Positive Image, Positive Action: The Affirmative Basis of Organizing" in *Appreciative Inquiry: An Emerging Direction for Organization Development*, Cooperrider, D., Sorensen, P., Yaeger, T., Whitney, D., Stipes Publishing L.L.C.

Cooperrider, D., Srivatsva, S., (1987) *Appreciative inquiry in organizational life*, *Research in Organizational Change and Development*, Vol.1, pages 129-169

Cooperrider, D., Whitney, D., (2005), *A positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry*, Berret Koehler, SUA

Cooperrider, D., Whitney, D., Stavros, J., (2007). *Appreciative Inquiry Handbook*, Berrett-Koehler, San Francisco.

Cooperrider, D.L., Sorensen, P.F., Whitney, D., Yaeger, T. F. (Eds.) (2005), *Appreciative inquiry: Rethinking human organization toward a positive theory of change* (pp. 99-109). Champaign, Illinois: Stripes.

Cornwall, A., & Jewkes, R. (1995), What is participatory research? *Social Science & Medicine*, 41(12): 1667-1676.

Cox, Geof (1998). *Appreciative Inquiry*, Scotland, accesat pe <http://newdirections.uk.com/ai.htm>

Creswell, J. W. (2007), *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* (2nd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

Cristea, Alin, (2005), *Etica postmodernă. Paradoxuri. Antinomii. Echivocuri* în *Revista Perspective*.

Croitoru, Crina (2010) “Educația Parentală. Metoda de Intervenție Apreciativă în Asistența Socială” în Sandu, Antonio (coord.), *Seminarii apreciative*, pp. 73-97, Editura Lumen, Iași.

Crotty, M., 1998, *The foundations of social research. Meaning and perspective in the research process*, Sage Publications.

CSP (The Chartered Society of Physiotherapy), RCSLT (Royal College of Speech and Language Therapists), BDA (British Dietetic Association) and RCN (Royal College of Nursing) (2006). *Supervision, accountability and delegation of activities to support workers. A guide for registered practitioners and support workers*, London, accesat pe

http://www.csp.org.uk/director/members/libraryandpublications/csppublications.cfm?item_id=38AA0AEBF7DF2DC4E926081BD68BDEDC în ian 2011.

Culianu, I., P., (2002), *Eros și magie în Renaștere*, Editura Polirom, Iași.

Cursen, Buja, (2009), “The role of theory in applied linguistics research: A study of vocabulary learning strategies”, in *Bulletin of the Transilvania*, Vol. 2 (51).

Cusins, Peter (2009), “Supervizarea” în Onofrași, Constantin, *Sketis Psychological Research*, accesat pe scribd.com

Denzin, 2010, „Moments, mixed methods and paradigm dialogs”, în *Qualitative Inquiry* 16(6), pp.419-427.

Denzin, N.K., Lincoln, Y.S.(coord.), 2003, *Collecting and interpreting qualitative materials*, Sage Publication.

Derrida, Jaques, (1997), *Diseminarea*, Editura Univers Enciclopedic, București.

Derrida, Jaques, (2001), *Writing and Difference*, Editura Routledge, U.K.

Division of Behavioral Health Services, Arizona Department of Health Services (2009), *DBHS Practice Protocol. Clinical supervision*, accesat pe http://www.mass.gov/?pageID=eohhs2modulechunk&L=4&L0=Home&L1=Government&L2=Departments+and+Divisions&L3=Division+of+Health+Care+Finance+%26+Policy&sid=Eeohhs2&b=terminalcontent&f=dhcfp_government_regs_related_pubs&csid=Eeohhs2 în ian 2011.

Dick, B. (2000), *Grounded Theory: a thumbnail sketch*, paper 59, consultat pe <http://www.scu.edu.au/schoals/gem/ar/arp/grounded.html>.

Dorofte, Tatiana (1998). *Dimensiuni socio- psihologice ale personalității*, Editura Pro Humanitate, București.

EllmoreR, Terry (1996) *NTC's mass media dictionary*, Lincolnwood, Illinois, Ed. NTC Publishing Group, 1996, p. 40

Enătescu, A.M. și Enătescu, M. (2000). *Calitate. Terminologie comentată*, Editura Tehnică, București.

Fernando, M.S.C. (2010). Appreciative inquiry: a positive approach to organizational

Feynman, Richard, (2006), *Despre caracterul legilor fizicii*, Editura Pergament, București.

Franshna Mona, (2006). *The importance of supervision in social work – the example of Sweden*, accesat în decembrie 2008; www.eassw.org/html/regionalSeminars/BRNO/Supervision

Galtung. J., (1967) *Theory and Methods of Social Research*, University Press, Columbia.

Gavriliuță, Nicu, (2006), *Mișcări religioase orientale. O perspectivă socio antropologică asupra globalizării practicilor yoga*, Editura Provopress, Cluj Napoca.

Gergen, K. (2005), *Social construction in context*, Sage Publications, UK

Gergen, K. J. (2001), *The saturated self: Dilemmas of identity in contemporary life* (2nd ed.), Perseus, New York.

Ghideanu, Tudor, (2003), *Kant și postmodernismul*, în vol. Ghideanu, Tudor (coord.), (2003), *Integrare europeană prin educație multiculturală*, Editura Lumen, Iași.

Glasser, B., Strauss, A (1967), *Discovery of Grounded Theory: The Strategies for Qualitative Research*, New Jersey, Aldine Transaction.

Goulding, C. (1999), *Grounded Theory: some reflections on paradigm, procedures and misconceptions*, Working Paper Series June

Green, Sylvan (2002), "Design of Randomized Trial", in *Epidemiologic Reviews*, vol. 24, no. 1, SUA.

Gross, P., Levitt, N. (1988), *Higher Superstition: The Academic Left and its Quarrels With Science*, the Johns Hopkins University Press

Guba, E.G. (Ed.) (1990), *The Paradigm dialog*. Newbury Park, CA: Sage.

Haar, Van Der, D., (2002), *A Positive Change. A Social Constructionist Inquiry into the Possibilities to Evaluate appreciative Inquiry*, Master Thesis, Tilburg University

Hacking, Ian (1999), *The Social Construction of What?* . Harvard University Press, USA.

Hatos, A (2008), Ancheta, [http:// abatos.rdsor.ro/cursuri](http://abatos.rdsor.ro/cursuri)

Hatos, A (2008), Proiectareacercetărilor sociologice, [http:// ahatos.rdsor.ro/cursuri/proiectarea_cercetarilor.doc](http://ahatos.rdsor.ro/cursuri/proiectarea_cercetarilor.doc)

Hatos, A. (2009), *Focus grup. Tehnica utilizată pentru evaluarea nevoilor din comunitate*

http://ahatos.rdspr.ro/cursuri/focus_grup_cojocarui.doc

Hawking, Stephen, (2005), *Visul lui Einstein și alte eseuri*, Editura Humanitas, București.

Hazel Johns, (2005), *Personal Development in Counsellor Training*, Sage Publication, New Delhi,

Heron, J., (1996), *Cooperative Inquiry: Research into the Human condition*, London: Sage.

Holdevici, I., (1999), *Gândirea pozitivă: ghid practic de psihoterapie rațional-emoțională și cognitiv-compostamentală*, Editura Știință

și Tehnică, București;

http://academos.ro/sites/default/files/designul_cercetarii_sociale_mprecupetu.pdf

Hurduc, M., Bunea, O., Gugeanu, M., Ifrim, R., Modoranu, L., Ștefan, M., Croitoru, C., Cildariu, L., Onilă, M., Mogoș, V., Chiruță, A., Apreotesei, M., Gabor, G. (2010), *Evidențierea necesității supervizării*, comunicare prezentată în cadrul seminarului Sandu, A. (coord.), *Supervizare de grup în asistența socială*, în cadrul Programului Masteral Supervizare și Planificare Socială, Universitatea “Al. I. Cuza” Iași.

Hurubean, A., (2007), *METODOLOGIA ANALIZEI POLITICE*, Suport de Curs, Anul II, Semestrul I, Universitatea petre Andrei din Iasi, Facultatea de Științe Politice.

Huzum, Eugen, (2002), *Postmodernitate – postmodernism: distincții necesare*, în: Revista *Ekepirosis* nr. 1 nov. 2002, Editura Lumen, Iași.

Iluț, P., 1997, *Abordarea calitativă a socioumanului*, Polirom, Iași.

IOAN, B., G., STINGA, O., C., (2009), Principiul Justiției Distributive, în Astarastoe Vasile, Loue Sana, Ioan Beatrice Gabriela *Etica Cercetării pe Subiecți Umani*, Editura Gr. T. Popa, Iași.

Ionescu, Ion (2003), „Metodologia cercetării socialului. Repere pentru asistenții sociali” în Neamțu George (coord.), *Tratat de asistență socială*, Editura Polirom, Iași, pp. 213-277.

Jepson, Jill, Wells, Catherine and Biswas, Priti (2006), *The development of a distance supervision protocol for Allied health profession students on practice placements in Non-traditional areas*, project funded by Health Sciences and Practice Subject Centre of the Higher Education Academy, University of East Anglia, Norwich.

Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004), Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.

Jourdan-Ionescu, Colette (2006), “Supervizarea un instrument esențial pentru o intervenție efecace” în Ionescu,

Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt parintii de maine*, nr.17, pp. 19-22.

Kadushin, Alfred, Harkness, Daniel (2002). *Supervision in social work*, forth Edition, Columbia University Press, New York.

Kelle, U., 2001, „Sociological explanations between micro and macro and the integration of qualitative and quantitative methods, *Forum Qualitative Sozialforschung*, vol. 2(1).

Kilcoyne, Maria (2008), *Supervision Protocol for Staff with Responsibility for Children on the Child Protection Register in BEN PCT* (Birmingham East and North Primary Care Trust), version number 2, date approved 6 Feb 2008, review date 6 Feb 2009, Great Britain.

Kohn, Barbara, Nance, Beverly, (2007), *Principals who learn: asking the right questions, seeking the best solutions*, Massachusetts.

Kotter, John (1996), *Leading Change*, Harvard Business School Press, Massachusetts.

Krueger R., Casey M. (2005). *Metoda focus grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată*, Collegium, Polirom, Iași,

Krueger, R., Cassey, M., (2005) *Metoda Focus Grupului. Ghid practic pentru cercetarea aplicata*, Collegium, Polirom, Iasi.

LaRossa, R., (2005), *Grounded Theory Methods and Qualitative Family Research* in *Journal of Marriage and Family* 67, (837-857).

Lavric, Mihaela (2006), „Supervizarea în asistența socială în contextul reformei în domeniul protecției copilului în România” , în Ionescu, Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt parintii de maine*, nr.17, pp. 93-100.

Lewin K. (1943), "Defining the Field at a Given Time" In *Psychological Review*. 50: 292-310.

Lewin K. (1946), *Action Research and Minority Problems* *Journal of Social Issues*, Volume 2, Issue 2, November, pp: 34-46.

Lincoln, Y., Denzin, N., (2000). *Handbook of Qualitative Research*. Londra: SAGE.

Liotard, J.,F., (1984), *The postmodern condition: a report on knowledge*, University of Minnesota Press.

Lucaci, Florea, (2005), *Presupoziții biblice. Interpretări logico-filosofice*, Editura Eikon, Cluj–Napoca.

Lucaciu, Bogdan, Minulescu, Mihaela, (2006), “Condiția supervizării în România”, în Ionescu, Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt parintii de maine*, nr.17, pp. 11-15.

Madrid, F.V., (2008), La intervention apreciativa: una nueva manera de descrrubir, crear, compartir, e implementer conocimiento para el cambio en instituciones gubernamentales o privadas, in *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, Vol 20, 2008, Editura Lumen, Iași.

Maltz, Maxwell (1999), *Psibo-cibernetica. Imaginea de sine – cheia spre o viață mai bună*, trad. Irina M. Nistor, Editura Curtea Veche, București.

Manea Livius, (2006), “Particularități și funcții ale supervizării în asistența socială”, în *Revista de Asistență Socială*, nr. 1, Editura Polirom, București.

Marvasti, A (2003), *Qualitative Research in Sociology*. Sage Publication, London, UK.

Marvasti, B. Amir (2004), *Qualitative Research in Sociology*. London: Sage.

Massey, A., 1999, „Explorations in methodology”, în Massey, A. & Walford, G., (coord.), *Studies in Educational Ethnography*, vol 2, Stamford, JAI Press, pp. 183-197.

Mărginean, I., Precupețu, I. (coord.), (2010), *Calitatea vieții în România 2010*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București.

Medical Research Council, (2001), *Peer Review of Protocol for Biobank UK*, accesat pe <http://www.mrc.ac.uk/Utilities/Documentrecord/index.htm?d=MRC003296>

Metasysteme, *Supervizare pentru coachi “metacoach”*, accesat pe <http://www.metasysteme-coaching.ro/romana/supervizare-pentru-coachi-metacoach/>

Miftode, V. (2003), *Tratat de metodologie sociologică*, Editura Lumen, Iași

Miftode, Vasile, (2003), *Tratat de metodologie sociologică – tehnici de investigație de teren, elaborarea proiectelor de intervenție*, Editura Lumen, Iași.

Miron, Alina, (2011), *Supervizarea în instituțiile publice de asistență socială*, Lucrare disertație, Facultatea Filosofie și Științe Social Politice, UAIC.

Mount Allison University, (2003). *Animal Use Protocol Form Appendix*, accesat pe http://www.mta.ca/admin/acc/protocol_appendix.pdf

Muchielli, A., (coordonator), 1996/2002, Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale, Iași, Polirom.

Muntean, Ana (2006), “Romania și Supervizarea”, în Ionescu, Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt părinții de maine*, nr.17, pp. 29-39.

Nadler Gerald, Chandon William J., (2004), *Smart Questions: learn to ask the right questions for powerful results*, Wiley Imprint, San Francisco

Nicolaescu, Ana Maria (2010), „Metodologia apreciativa in educatie. Influenta Gandirii Pozitive asupra Rezultatelor Scolare”, în Sandu, Antonio (coord.), *Seminarii apreciative*, pp. 99-113, Editura Lumen, Iași.

Nicolescu, Basarab, (1999), *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Editura Polirom, Iași.

Nicolescu, Basarab, (2007), *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Editura Junimea, Iași.

Nightingale, D. J., Cromby. J, (2002) Social Constructionism as Ontology Exposition and Example, *Theory Psychology* October, Vol. 12, Nr. 5.

NSPCC (The National Society for the Prevention of Cruelty to Children), (2007). ChildLine Procedures and Core

O'Connor, Mary Katherine; Netting, F. Ellen and Thomas, M. Lori (2008) Grounded Theory. Managing the Challenge for Those Facing Institutional Review Board Oversight. *Qualitative Inquiry* 14: 1 (January), 28-45.

Orem, Sara L., Binkert, Jacquelin, Clancy, Ann L., (2007), *Appreciative Coaching: a Positive Process for Change*, Wiley imprint, San Francisco

Pascaru, M., (2009), *Restituirea rezultatelor anchetei sociologice. Investigatii exploratorii și de fundamentare (2001–2008)* An. Inst. de Ist. „G. Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. VII, 2009, p. 93–114

Peale, N. V., (2001), *Spune „pot” și vei putea*, trad. Ciorbaru, A., Editura Curtea Veche, București;

Plugaru, A., Ponea, S., (2010), Evaluation of Supervision Practice of the Social Services provided to Elderly in Home Care Centre, in *Postmodern Openings*, Vol 3, 2010, Editura Lumen, Iasi

Ponea Simona, (2010), *Grup de socializare apreciativ. Un model de creativitate socială colaborativă*, Lucrare de disertație, Universitatea Al. I. Cuza.

Ponea, S., (2009b), “Introducere în domeniul supervizării”, în Ponea, S, Porumb, E., Racles, A., Rogoian, C., *Deschideri postmoderne în sociologie și asistență socială*, Editura Lumen, Iași.

Ponea, S., Chicos, C., Romii între pozitiv și negativ, lucrarea prezentată în cadrul seminarului de prezentată în cadrul seminarului Sandu, A. (coord., 2010), *Supervizare de caz în asistența socială*, în cadrul Programului Masteral Supervizare și Planificare Socială, Universitatea “ Al. I. Cuza” Iași.

Ponea, Simona (2009a), *O lume diferită, o lume la fel. Integrarea sociala a persoanelor cu dizabilitati locomotorii*, Editura Lumen, Iași.

Popa, Dorin, (2007), Mass media - sistem și proces, *Universitatea „Al.I.Cuza” Facultatea de Litere și Departamentul de Jurnalistica și Științele Comunicării*

Postelnicu, C, (2011), Metode calitative, Sociologie, Resurse Umane, An I, 2010/2011, UBB, Cluj.

Precupețu, M., (2010) Metode de Cercetare Socială și Politică – MCSP,

Preskill, Castambas (2006), *Reframing Evaluation Through Appreciative Inquiry*, Sage Publications UK

Production Research, 31 (8), 1865-1872.

Ribbens, Geof, Thompson, Richard, (2001), *Understanding Body Language*, Baroon's Educational Series, Inc., New York.

Rogers, Carl, (1966), *Le developpement de la personne*, Editura Dunord, Paris.

Rorty, Richard, (1979), *Philosophy and the Mirror of Nature*, Princeton University Press, United States.

Rorty, Richard, (2000), *Pragmatism și filosofie post nietzscheană*, vol. 2, Editura Univers, București.

Rothwell, William J., Sullivan, Roland, L., (2005), *Practicing Organization Development. A Guide for consultants*, second Edition, John Wiley & Sons, Inc, San Francisco

Sandu A. (2002). *Asistență și intervenție socială*, Editura Lumen, Iași.

Sandu, A. (2009b). *Tehnici afirmativ-apreciative. O sociopedagogie a succesului*, Editura Lumen, Iași.

Sandu, A. S., Unguru, E., Ponea, S., Cojocaru, S., (2010), "Analysis of professional competencies in social services supervision", in *Social Research Reports*, vol. 17, pp. 3-56.

Sandu, A., Cojocaru, Șt., Ponea, S. (2010), Appreciative evaluation training. Case Study: Lumen Consulting and Training Center / Evaluarea apreciativă a programelor de training. Studiu de caz: Centrul de Consultanță și Training Lumen, în *Social Research Reports*, Vol 8. / February, Editura Expert Projects, Iași,

Sandu, A., Ponea, S. (2010), Applied protocol for appreciative group socialization / Protocol de aplicare a grupului de socializare apreciativ, în *Revista Postmodern Openings*, Număr Special mai, Editura Lumen, Iași

Sandu, A., Ponea, S. (2010), *Appreciative counselling. Methodological framework/ Consilierea apreciativă. Cadre metodologice*, în *Revista Postmodern Openings*, Vol. 2 / iunie, Editura Lumen, Iași.

Sandu, A., Ponea, S. (2010), *Social constructionism as a semiotical paradigm. An analytical aproach of social creativity*, în volumul Conferinței Internaționale Inventica, Iași.

Sandu, A., Ponea, S., Unguru, E., (2010), *Metodologii calitative în analiza fenomenelor educaționale*, Lucrarea prezentată în cadrul Simpozionului Internațional Școala Europeană-școala viitorului, Iași.

Sandu, A., Ponea, S., Vlasă, B., (2010), Grilă de analiză calitativă a datelor cercetării „Analiza oportunității introducerii ocupației de „Supervizor în serviciile sociale” în COR și elemente de analiză ocupațională” Master Supervizare și Planificare socială Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Sandu, Antonio (2009), *Tehnici afirmativ-apreciative. O sociopedagogie a succesului*, Editura Lumen, Iași.

Sandu, Antonio, (2005), *Tehnici în Asistența Socială*, Editura Lumen, Iași.

Sandu, Antonio, Ciuchi, Oana, Mariana (2010), “Affirmative dimensions of applied ethics. Appreciative therapies”, in *Review of Research and Social Intervention*, vol. 30, pp. 53-62, Lumen Publishing House.

Sandu, Antonio, Ponea, Simona, (2010a), “Protocol de aplicare a grupului de socializare apreciativ”, în *Postmodern Openings*, year 1, volume 2, Special Issue, Iași.

Sandu, Antonio, Ponea, Simona, (2010b), “Consilierea apreciativă. Cadre metodologice”, în *Postmodern Openings*, year 1, volume 2, no. 2, Iași.

Sandu, Antonio, Spiridon, Cristina, Someșan, Laura, Stan, Elena (2009), *Deschideri postmoderne în științele educației*, Editura Lumen, Iași.

Sartre, Jean-Paul, (2004), *Ființa și neantul*, Editura Paralela 45, Pitești.

Schwandt, T.A., 2007, *The Sage Dictionary of qualitative research*, Sage Publications.

Searle J. R. (1995) *The Construction of Social Reality*, Allen lane The Penguin Press, Great Britain.

Silion, Bogdan George, (2002), *Ființă și limbaj*, în: Revista *Ekiprosis* nr. 1, Editura Lumen, Iași.

Socorro, M., Fernando C. (2010), *Appreciative inquiry: a positive approach to organizational planning and learning*, în Revista Social Research reports, Vol. 10/Aprilie

Standards. *Supervision, appraisal and performance development review*, NSPCC, London.

Stăiculescu, R. (2010), *Metoda științifică în științele socio-umane*. <http://www.topcursuri.ro/files/cursuri/Metodologia%20Cercetarii%20Sociologice.pdf>

Stănciugelu, I (2011), *Analiza mass-media de la metodologie la practica relațiilor publice*, SNSPA, București

Strauss, A., Corbin, J. (1998), *Basics of qualitative research: Techniques and procedures of Developing Grounded Theory*, Sage Publications, UK

Stroe, M., Catina A., (1980), *Stiluri apreciative*, Editura Academiei republicii socialiste România, București.

Surlea, Cosmina-Florentina (2007), *Jocurile de limbaj ale lui Ludwig Wittgenstein – O explicație a comunicării intra și interpersonale*, Editura Lumen, Iași.

Șurubaru A. (2002). Elemente de Programare Neuro-Lingvistică, în volumul Cojocaru, S., Sandu, A. (2002), *Ațiune socială și dezvoltare organizațională*, Ed. Lumen, Iași.

Thatchenkery, Tojo, Metzker, Carol (2008), *Inteligența apreciativă: cum să descoperi calitățile de la temelia creativității și succesului*, Editura Codecs, București.

The Economist Intelligence Unit, (2005), *Quality of Life Index*, accesat pe <http://www.eiu.com/public/>

Trașcă, Lucian, (2010), *Metode si tehnici de cercetare in psihologie*, Universitatea Spiru Haret, București.

Tsui, Ming-sum, (2010). „Functions of social work supervision in Shenzhen: Insights from the cross border supervision model”, in *International Social Work*, vol 53, no. 3, pp. 366-378, Sage Publication, London.

Tutty, L. (PI). (2005), Action Group Against Elder Abuse Community Initiative. (National Crime Prevention Centre; 2005-2006).

Tutty, M. Leslie, Rothery A. Michael, Grinnell, M. Richard Jr., (2005), *Cercetarea calitativă în asistența socială. Faze, etape și sarcini*, trad. Dana Ligia Ilin, Editura Polirom, Iași,

Unguru, Elena (2010). *Supervizarea serviciilor de asistență socială din mediul rural al județului Iași*, Lucrare de disertație, Universitatea “Al. I. Cuza” Iași.

Verdugo, Miguel, Prieto Gerardo, Pelaez, Cristina (2005), “Factorial Structure of the Quality of Life Questionnaire in a Spanish sample of visually disabled adults”, in *Journal of Intellectual Disability Research*, vol. 49, no. 10, pp. 794-798.

Vicol, M., C., Astarastoe, V., (2009), Principiul beneficiului, in Astarastoe Vasile, Loue Sana, Ioan Beatrice Gabriela, *Etica Cercetării pe Subiecti Umani*, Editura Gr.T Popa, Iași.

Vlasă, Bianca (2010b), “Rolurile, responsabilitățile și situațiile întâmpinate de supervizor”, în *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, nr. 3.

Vlasă, Bianca, (2010), “Miracol, noroc sau gândire apreciativă?” în Sandu, Antonio (coord.), *Seminarii Apreciative*, pp. 61-71, Editura Lumen, Iași.

Vlasă, Bianca, (2010), “Miracol, noroc sau gândire apreciativă?” în Sandu, Antonio (coord.), *Seminarii Apreciative*, pp. 61-71, Editura Lumen, Iași.

Wadsworth, Y. (1998), What is Participatory Action Research? Action Research International, Paper 2. Available online: <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/ari/p-ywadsworth98.html>

Werdigier, Ruth (2006), “Care este diferența dintre supervizare și psihoterapie?”, în Ionescu, Ovidiu (coord.) *Copiii de azi sunt părinții de maine*, nr.17, pp. 60-61.

Whitney D., Trosten-Bloom, A. (2003), *The power of Appreciative Inquiry: a practical guide to positive change*, Berrett-Koehler Publishers, Inc., San Francisco

Whitney, Diana, Trosten-Bloom, Amanda, Cherney, Jay, Fry, Ron, (2004), *Appreciative Team Building: Positive Questions to Bring Out the Best of Your Team*, iUniverse, Inc., Nebraska

Wikipedia, Supervision, accesat pe
<http://en.wikipedia.org/wiki/Supervision>
Wisner, Janice (2001). Team Values. Appreciative
Interview Guide, accesat pe <http://appreciativeinquiry.case.edu>
Wittgenstein, Ludwig, (1991), *Tractatul logico filosofic*,
Editura Humanitas, București.
Yballe, L., O'Connor, D. (2004), *Toward a pedagogy of
appreciation*, in Cooperrider, D., Avital, M. (editors) (2004).
Constructive discourse and human organization, Elsevier,
Zamfir Elena, (2006), "Asistența socială ca practică și
formare profesională: standarde profesionale, evaluare,
monitorizare și supervizare" în *Revista de Asistență Socială*, nr. 1,
Editura Polirom, București.

Cursul valorizează în maniera originală întreaga bibliografie
prezentată, dar prezenta sinteză este posibil să nu conțină referințe la
unele materiale din bibliografia prezentată, care au așadar rol de
bibliografie orientativă pentru uzul studenților.